Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Острозька академія»

Факультет міжнародних відносин

Кафедра країнознавства

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: «Становлення інклюзивного туризму на світовому туристичному ринку»

Виконала студентка VI курсу, групи МКр-2
спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії,
ОПП «Країнознавство»
Бондар Вікторія Богданівна

Керівник – кандидат політичних наук, доцент
Подворна Олена Геннадіївна
Рецензент – _____
_____

_____
_____

Острог, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП....3
РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ТА ІСТОРІЯ ЙОГО ПОЯВИ...8
1.1 Явище інклюзивного туризму в сучасному світі 8
1.2 Класифікація та характеристика видів інклюзивного туризму....12
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1....20
РОЗДІЛ 2 ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ В ЄВРОПІ 22
2.1 Нормативно-правова база здійснення інклюзивного туризму....22
2.2 Основні європейські центри розвитку інклюзивного туризму....26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2....39
РОЗДІЛ 3 ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ В РЕГІОНІ АЗІЇ 41
3.1 Нормативно-правова база здійснення інклюзивного туризму....41
3.2 Основні азійські центри розвитку інклюзивного туризму....46
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3....53
РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ 55
4.1 Проблеми розвитку інклюзивного туризму....55
4.2 Перспективи розвитку інклюзивного туризму 62
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 4....67
ВИСНОВКИ....69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ 74
ДОДАТКИ....84
Додаток 1....85
Додаток 2 87
Додаток 3 88
Додаток 4 89
Додаток 5 90
Додаток 6 91
Додаток 7 92
Додаток 8 93
Додаток 9 94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Туризм впливає на збереження і розвиток культурного потенціалу, призводить до гармонізації відносин між різними країнами і народами, змушує уряди, громадські організації та комерційні структури брати активну участь в справі збереження і оздоровлення навколишнього середовища.

Нові тенденції розвитку сучасного суспільства кожної цивілізованої країни – це створення комфортних умов життя для всіх верств населення. Дослідження процесу інтеграції в суспільство осіб з інклюзії та, в першу чергу, людей з інвалідністю, розробка принципів, механізмів, ключових напрямків, обґрунтування практичних рекомендацій цього процесу і вирішення супутніх проблем, є важливим і актуальним завданням світової спільноти.

За даними світової статистики, сьогодні в світі близько 15% осіб з обмеженими можливостями. У країнах Європи люди з інвалідністю складають від 22 до 31% населення, в США – 17% населення країни. Відомо, що в зв’язку з певними обмеженнями у навколишньому середовищі, люди з інвалідністю подорожують менш активно. Хоча, ці подорожі складають 7-8% у всьому світі, 11% усіх туристичних поїздок по Європі, 11% – внутрішнього туризму США і Австралії. При цьому найбільш активно подорожують туристи даної категорії з Великої Британії (37%) та Німеччини (53%).

Особи з інвалідністю, які складають 15 відсотків населення, є однією з найбільш маргіналізованих груп суспільства. Ця маргіналізація має форму у професійному, освітньому, культурному та соціальному секторах. Це явище зберігається завдяки багатьом усталеним політикам, практикам та стереотипам, які продовжують сприяти відторгненню людей з інвалідністю на інституційному рівні. Причина цієї маргіналізації зводиться до однієї спільної нитки: бар’єрів. Бар’єри для участі, можливостей та успіху виключають людей з інвалідністю у всіх секторах суспільства, обмежуючи їх

здатність отримувати користь та брати участь у розвитку на місцевому, регіональному, національному та глобальному рівнях. Найважливішим ключем до розвитку, що включає інвалідність, є подолання бар'єрів з метою сприяння доступу до збудованого середовища, транспорту, інформації, зв'язку, технологій та послуг.

Основними напрямками діяльності інклюзивного туризму є: лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, сімейно-молодіжний, професійно-трудовий, спортивний. Їхньому розвитку сприяє наявність природно-рекреаційних ресурсів у вигляді курортно-лікувальних зон, розташованих на територіях оздоровчого призначення, що мають природні лікувальні ресурси і об'єкти історико-культурної спадщини, які можуть бути використані для організації рекреаційної діяльності, відпочинку, лікування і туризму.

Стан наукової розробки теми. Розгляд питань, пов'язаних із вивченням проблем і перспектив розвитку інклюзивного туризму на світовому ринку туристичних послуг є предметом дослідження як вітчизняних, так і закордонних науковців. Серед вітчизняних, інтерес становлять праці Заярнюк А. В. та Кравцова В. С. Основна увага у їхніх наукових працях присвячена дослідженню теоретичних підходів до розуміння інклюзивного туризму, особлива увага наголошується на потребі інтеграції осіб з інвалідністю в повсякденне життя, потребі рекреаційного відпочинку. Переважним досвідом розвитку інклюзивного туризму автори називають країни Західного світу (США, Німеччина, Франція). Дослідженням відповідної сфери займалася низка зарубіжних науковців. Серед них варто виокремити наукові роботи та публікації, присвячені також теоретичному обґрунтуванню сутності інклюзивного туризму та історії його становлення: Darcy, S., Dickson, Белоусова, Н.В, Боголюбов В.С, Бухалис Д.О., Межова Л.А., Летин А.Л., Луговская Л.А, Сигида, Е. А., Чалдаева Д. А., Э. Микопулу. Вони розглядають та аналізують в роботах фактори розвитку інклюзивного туризму, його особливості. Виокремлюють ряд проблем та

перспектив розвитку цього виду. Знову ж таки, автори наголошують на соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, сприянню їхній життєдіяльності, забезпечення їхніх потреб.

Об'єктом дослідження є інклюзивний туризм на світовому ринку туристичних послуг.

Предметом дослідження є особливості розвитку інклюзивного туризму на світовому ринку туристичних послуг.

Мета дослідження – проаналізувати тенденції та перспективи розвитку інклюзивного туризму на світовому ринку туристичних послуг.

Для реалізації поставленої мети сприятиме розв'язання наступних **завдань**:

- з'ясувати специфіку явища інклюзивного туризму в сучасному світі;
- окреслити види інклюзивного туризму та його рекреаційні ресурси;
- дослідити європейські та азійські нормативно-правові акти щодо туризму для людей з особливими потребами;
- визначити основні європейські та азійські напрями для осіб з інвалідністю;
- охарактеризувати проблеми та визначити перспективи розвитку інклюзивного туризму.

Методи дослідження: при написанні кваліфікаційної роботи використовувалися теоретичний аналіз, заснований на науковому осмисленні сутності, змісту і особливостей інклюзивного туризму, порівнянні світових тенденцій розвитку даного напрямку туризму, уточненні понятійного апарату туризму для осіб з обмеженими можливостями та його правового регулювання. Теоретичний метод дослідження полягає також у висновках, сформульованих автором. У ході дослідження були залучені методи обробки статистичних даних, історичний метод з метою з'ясування процесу становлення інклюзивного туризму. Методи емпіричного дослідження

використовувалися при вивченні результатів діяльності об'єктів інклюзивного туризму в світі та узагальненні досвіду організації туристичних послуг для осіб з обмеженими можливостями, підприємств туристичної індустрії.

У ході дослідження залучена **джерельна база,** зокрема Манільська декларація з туризму, резолюції ООН з інклюзивного туризму, Міжнародна конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006-го, Всесвітня програма дій щодо осіб інвалідністю» 1982-го року, «Акт про рівні можливості для осіб з інвалідністю» від 2002-року, «Дев'ята книга Громадського кодексу» 2001-року, «Бангкокські рекомендації щодо доступного туризму в Азії та регіоні Тихого океану» 2007-го року, «Програма інвестування інклюзивного туризму в регіоні Азії та Тихого океану» 2019-го року, Дослідження Європейської Комісії з транспорту та туризму, «Декларація міністрів про Азійсько-Тихоокеанське десятиліття осіб з інвалідністю 2012-2022 роки» 2012-го року, «Інчхонська стратегія забезпечення реальних прав осіб з інвалідністю в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні» 2013-го року. Зазначені документи свідчать про важливість розгляду питання інклюзивного туризму, забезпечення рівних прав осіб з інвалідністю в усіх сферах життєдіяльності, надання сприятливих умов для розвитку туризму особам з вадами слуху, зору, рух, тощо.

Елементами **наукової новизни** є спроба здійснення комплексної характеристики та аналізу розвитку інклюзивного туризму на світовому ринку туристичних послуг.

Практичне значення дослідження. Матеріали можуть бути використані для подальших досліджень сфери туризму, туристичної індустрії та її складових, а також слугувати додатковою базою вивчення дисциплін гуманітарного та соціального характеру.

Апробація дослідження. Участь у XXV науковій викладацько-студентській конференції «Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива», яка відбулася на базі Національного університету

«Острозька академія» 12-го травня 2020-го року. У «Збірнику матеріалів Десятої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених» було опубліковано тези на тему «Інклюзивний туризм в Туреччині» (сторінки 91-95).

Структура роботи містить вступ, 4 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та літератури, а також додатки.

РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ТА ІСТОРІЯ ЙОГО ПОЯВИ

1.1 Явище інклюзивного туризму в сучасному світі

Загального та універсального поняття «туризм для людей з обмеженими можливостями» поки немає, і це є предметом наукових дискусій. Інклюзивний туризм – це форма туризму, що враховує процес співпраці між різними учасниками сфери туризму, і надає доступ особам з особливими потребами, включаючи рухову, візуальну, слухову і когнітивну складові доступності, функціонувати незалежно, на рівних умовах, з почуттям власної гідності через надання універсальних туристичних продуктів, послуг. У світовій практиці даний напрямок можна зустріти під назвою «доступний туризм» («accessible tourism»), «туризм для всіх» («tourism for all»), універсальний («universal tourism») і безбар'єрний (barrier-free tourism) [74].

Протягом останніх десятиліть Всесвітня туристична організація (ВТО) намагалася підкреслити важливість туризму як соціального та відповідального фактору, в основі якого лежить філософія того, що всі люди мають однакові права на доступ до подорожей та туризму. У результаті потреби туризму для соціуму, на Генеральній Асамблеї ВТО, що відбулася в Манілі в 1980-му році, в рамках Манільської декларації зі світового туризму, поняття «туризм» та «доступність» були вперше взаємопов'язані [59]. Туризм визнали основним правом на якість життя та ключовим засобом розвитку людства, ВТО рекомендувала своїм державам-членам регулювати туристичні послуги, забезпечуючи найкращий практичний, ефективний та недискримінаційний доступ до даного виду діяльності. Наступний 1981-ий рік був оголошений Організацією Об'єднаних Націй «Міжнародним роком людей з особливими потребами». Це був рік, коли відбулася важлива і суттєва зміна у ставленні до сектору людей з інвалідністю, що призвело до

того, що період від 1983-го по 1992-ий роки називався «Десятиліттям осіб з інвалідністю»[1].

Концепція доступного туризму набула відповідного значення в 1989-му році, коли робоча група експертів з питань туризму та інвалідності з Великобританії опублікувала звіт «Туризм для всіх» [23]. У цій доповіді вивчався прогрес, досягнутий після Міжнародного року осіб з інвалідністю з метою сприяння розробці послуг у туристичному секторі, орієнтованих на всіх, незалежно від їх віку чи категорії інвалідності. Крім того, він визначив поняття «туризм для всіх» як ту форму туризму, яка планує, розробляє та розвиває дозвілля та туристичну діяльність таким чином, що ними можуть насолоджуватися особи різних категорій, незалежно від їх фізичних, соціальних чи культурних умов. Це було десятиліття, коли Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію «Стандартні правила щодо рівних можливостей для людей з інвалідністю» [14], що рекомендувала реалізацію політики, спрямованої на досягнення рівних прав для людей з інвалідністю. Такі рамки втручань спричинили подальші дії, які були вжиті Всесвітньою туристичною організацією.

Натомість, уперше визначення «туризм для всіх» (tourism for all) було закріплено вже в 1991 році на Генеральній Асамблеї Всесвітньої туристичної організації, де була прийнята резолюція «Створення можливостей для туризму особам з інвалідністю у дев’яностих роках» («Creating Tourism Opportunities for Handicapped Peoples in the Nineties»). У цьому тексті визначено поняття інваліда та викладено проблему бар’єрів для туризму. У документі запропоновано кілька початкових ідей щодо діяльності туристичного сектору в галузі туристичної інформації та рекламних матеріалів, навчання персоналу та загальних та конкретних вимог, яким повинні відповідати різні туристичні заклади, щоб бути доступними для осіб з обмеженими можливостями [15].

У 2005-му році на шістнадцятій сесії Генеральної Асамблеї ВТО була прийнята резолюція A / RES / 492 (XVI) / 10, яка потім стала папером

«Доступний туризм для всіх» [16]. Документ досить детально пояснив вимоги щодо доступності, які повинен мати кожен елемент, що становить туристичну послугу. Цей документ є переглянутою оновленою версією документа, опублікованого раніше ВТО в 1991-му році.

Стаття 30-та тексту, затвердженого Міжнародною конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю у 2006-му році, визнавала права на участь у культурному житті, рекреаційних заходах, дозвіллі та спорті. Доступність була офіційно затверджена, як законне право людей з інвалідністю на доступ та користування установами та послугами, пов'язаними з туризмом [13]. У пункті 5-му цієї статті говориться: «щоб надати особам з інвалідністю можливість брати участь нарівні з іншими у проведенні дозвілля та відпочинку й у спортивних заходах, держави-учасниці вживають належних заходів: для забезпечення того, щоб особи з обмеженими можливостями мали доступ до спортивних, рекреаційних і туристичних об'єктів» , а також «для забезпечення того, щоб особи з інвалідністю мали доступ до послуг тих, хто займається організацією дозвілля, туризму, відпочинку та спортивних заходів».

У жовтні 2009-го року ВТО ще раз наголосила на важливості доступності в рамках Декларації про спрощення туристичних подорожей, затвердженої Генеральною Асамблеєю ВТО на її XVIII сесії, що відбулася в Астані, Казахстан. У 2011-му році було підписано тристоронню угоду про співпрацю між ВТО, Фондом ONCE для співпраці та соціальної інтеграції людей з обмеженими можливостями та Європейською мережею доступного туризму (ENAT). Першим результатом цієї угоди, в 2012-му році, було оновлення резолюції 2005-го року у співпраці з Фондом ONCE та ENAT шляхом створення короткого документа, що складається із загальних рекомендацій щодо доступного туризму, затверджених Генеральною Асамблеєю в серпні 2013-го року (A / RES / 637 (XX)) [1].

У рекомендаціях, прийнятих на 20-й сесії Генеральної Асамблеї ВТО від 11 червня 2013 року, дано наступне визначення: «Доступний туризм – це

форма туризму, що передбачає процес співпраці учасників туристичного процесу, що дозволяє людям, які мають потреби в доступі, в тому числі, пов'язаному з мобільністю, зором, слухом і когнітивними функціями, функціонувати незалежно, справедливо і з гідністю, шляхом надання їм, розроблених на основі принципів універсального дизайну, продуктів туризму, послуг» [74].

Термін «туризм для людей з обмеженими можливостями» має різноманіття, що стосується трактування «безбар'єрного туризму». Стосовно даного визначення, то дослідники так само не дійшли до єдиної спільної думки. Так, наприклад австралійській дослідник і водночас учасник доступного туризму (Саймон Дарсі) визначає даний вид туризму в такий спосіб: «Доступний туризм – це тривала спроба забезпечити туриста напрямками, туристичними продуктами і послугами, які доступні всім особам, незалежно від їх фізичних обмежень, інвалідності та віку» [22].

Основою Концепції інклюзивного туризму є сім принципів, які були сформульовані і реалізовані більш 30 років тому архітектором Роном Мейсоном (який є особою з інвалідністю) і його колегами з Державного Університету Північної Кароліни [29]:

- рівноправне та доцільне використання;
- гнучке використання;
- просте й інтуїтивне використання;
- доступно викладена інформація;
- терпимість до помилок;
- малі фізичні зусилля;
- наявність необхідного розміру, місця, простору [Дот. 2].

Інклюзивний туризм стосується всіх людей, особисто таких, хто подорожує з дітьми у дитячих візках, людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку. Тому можна сказати, що даний вид туризму орієнтований на будь-який сегмент ринку, що надає перевагу доступу до подорожей з легкістю, будь то люди похилого віку або люди, незалежно якої

категорії інвалідності. Терміни «інклюзивний туризм» і «туризм, доступний для всіх» є синонімами. Термін «безбар'єрний туризм» відображає ступінь пристосованості об'єктів показу, можливостей туристичної інфраструктури і застосовується, як правило, в місцевому туризмі або екскурсійної діяльності [25;34].

«Інклюзивний туризм необхідно сприймати як соціальну інтеграцію», – вважає Скотт Райан, один з активістів і основоположників «доступного туризму» [30]. А найбільш універсальним способом соціальної інтеграції є туризм. Тому необхідна модернізація туристичної сфери, в якій поняття «доступність туризму для всіх» буде розглядатися в плані пристосування інфраструктури туристичних центрів і об'єктів екскурсійного показу до різних потреб усіх людей, в тому числі, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, їх опікунів і членів сімей, людей з тимчасовими обмеженими можливостями, сімей з маленькими дітьми тощо [31].

1.2 Класифікація та характеристика видів інклюзивного туризму

Туризм є унікальним засобом рекреації та реабілітації для людей з проблемами здоров'я, так як його функції відповідають реабілітаційним завданням, включають різні механізми адаптації і самоадаптації, за умови активної участі особи з інвалідністю в процесі реабілітації. Ключовими секторами інклюзивної туризму є реабілітаційний і рекреаційний. Крім того, в розвинених країнах активно розвивається пізнавальний і спортивний інвалідний туризм. Всі його різновиди об'єднує те, що вони розраховані на осіб з обмеженими фізичними можливостями. У багатьох випадках це передбачає використання спеціального транспорту, спеціальних засобів комунікації і певної інфраструктури в готелях, на пляжах і інших об'єктах для відпочинку [26].

Найбільш пріоритетними є такі види туризму:

Рекреаційний інвалідний туризм

Багато туроператорів пропонують подорожі для осіб з різними фізичними проблемами. Наприклад, для категорії людей, які пересуваються на візках, передбачається проживання в готелях, обладнаних спеціальними ліфтами і номерами, а для екскурсій орендуються автобуси, оснащені підйомниками. Як правило, групу туристів, які мають вади здоров'я, супроводжує досвідчений медпрацівник, а до туристів із вадами слуху та зору прикріплюється сурдоперекладач. Існують і спеціальні подорожі для осліплих, наприклад, пляжні тури в супроводі гідів [32]. Туристи з обмеженими можливостями повинні розташовуватись лише на пляжі, де є спеціальні роздягальні, душові та тераси, обладнані відповідними під'їздами, те ж саме стосується спусків до моря.

В умовах рекреаційного туризму можна виділити три основні ціннісні орієнтації для туристів з обмеженими можливостями:

• орієнтація на самостійність, можливість самостійно поставити мету участі в рекреаційній туристичній діяльності, встановити її правила, підібрати бажані кошти, визначити тривалість, склад учасників туристських заходів, тощо;

• орієнтація на можливість самореалізації. Туристи з обмеженими можливостями вибирають програмні рекреаційні заходи, які передбачають різноманітну рухову активність із застосуванням різних форм діяльності відповідно до своїх потреб, інтересів, можливостей. Такі умови створюють оптимальну обстановку для самореалізації, яка в повній мірі залишається необхідною в їхньому житті [28];

• орієнтація на можливість вільного, рівноправного спілкування. Спілкування в сформованої за спільними інтересами туристської групи, що складається з людей з різними індивідуальними особливостями. У визначенні адаптивної рухової рекреації в туризмі звертає на себе увагу поняття «рухова діяльність». Це поняття відображає зміст адаптивної рухової рекреації з використанням різноманітних форм і засобів рухової активності в туризмі,

які включають програмні рекреаційні заходи; спеціальні корекційно-розвиваючі заняття; лікувально-профілактичні та реабілітаційні заходи під час рекреаційної діяльності на природі.

Реабілітаційний інвалідний туризм

Даний вид туризму є руховою активністю. Рух має велике значення в розвитку людини з перших хвилин життя. Рух різних частин тіла – необхідний фактор розвитку фізичних і психофізіологічних якостей організму протягом усього життя. Хронічні захворювання, інвалідність, вікові зміни призводять, як правило, до зниження рухової активності, сприяючи тим самим зниженню психічної і фізичної стійкості організму. Реабілітаційний туризм дуже впливає на оздоровлення літніх і людей з обмеженими можливостями, також є чинником, що протидіє гіпокінезії, яка деструктивно впливає на здоров'я і психіку. Рухові обмеження значно знижують життєві можливості, служать причиною гноблення, зневіри, стресу, втрати віри в себе. Через туризм здійснюється терапія і профілактика психосоматичних захворювань, підтримання фізичної форми і здоров'я.

Реабілітація осіб з інвалідністю спрямована на усунення або можливо більш повну компенсацію обмежень життєдіяльності, викликаних порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, з метою соціальної адаптації для людей з особливими потребами, досягнення ними матеріальної незалежності та їх інтеграції в суспільство [24].

До основних напрямків реабілітації для осіб з вадами здоров'я належать: відновлювальні медичні заходи, реконструктивна хірургія, протезування та ортезування, санаторно-курортне лікування; профорієнтація, навчання і освіта, сприяння в працевлаштуванні, виробнича адаптація; соціально-середовищна, соціально педагогічна, соціально-психологічна та соціокультурна реабілітація, соціально-побутова адаптація; фізкультурно-оздоровчі заходи, спорт.

Дозвілля, відпочинок, рекреація є важливими моментами в житті людини, поряд з виробничою діяльністю. Для людей, мало зайнятих у

продуктивній сфері діяльності (літніх та осіб інвалідністю), дозвілля має величезне значення. Його форми, види і якість визначають успішність реабілітаційних та адаптаційних процесів та інтеграції в суспільство.

Реабілітаційні тури передбачають поїздки в оздоровчі центри, спеціалізація яких передбачає лікування захворювань, що стали причиною інвалідності [30]. Основними напрямками є ортопедична, неврологічна та серцево-судинна реабілітація, в особливу категорію входить оздоровлення осіб з особливими потребами. Реабілітаційний туризм добре розвинений в США, Ізраїлі, Німеччині, Іспанії та Франції.

Спортивний інвалідний туризм

Нерідко саме спорт дозволяє особам з особливими потребами знову відчути смак життя і позбутися комплексу неповноцінності. Спортивний відпочинок передбачає заняття лікувальною фізкультурою, плаванням, баскетболом, настільним і великим тенісом. Для цього спортзали оснащуються спеціальним обладнанням. Спортивний туризм полягає в виїздах людей з обмеженими фізичними можливостями на особливі турніри (параолімпіади і сурдоолімпіади). Сьогодні проводиться безліч міжнародних змагань для осіб, які пересуваються на візках, хворих на дитячий церебральний параліч, осіб із вадами слуху та зору.

Натомість спортивно-оздоровчий туризм поєднує в собі такі види реабілітаційних впливів [32]:

• оздоровлення. Спортивно-оздоровчий туризм – різновид таких видів діяльності, як фізична культура і спорт. Більш того, з точки зору впливу на соматичне і психічне здоров’я осіб з обмеженими можливостями, спортивно-оздоровчий туризм можна сміливо назвати реабілітаційним видом спорту і фізичної культури;

• соціальна реабілітація, в тому числі соціально-комунікативна. Діючі фактори: зміна характеру і кола спілкування, діяльність у складі малих груп, зміна соціальної ролі;

• соціально-побутова реабілітація. Діючі фактори: діяльність, спрямована на самозабезпечення, догляд за собою і організація побуту в умовах природи;

• соціально-середовищна реабілітація. Діючі фактори: оволодіння технологіями ефективного функціонування в різних середовищах існування.

• соціально-педагогічна реабілітація. Діючі фактори: оволодіння новими знаннями, вміннями, навичками;

• соціально-культурна (соціокультурна) реабілітація. Діючі фактори: екскурсії, конкурси, фотовиставки, пісні, бесіди, тощо, розширення кругозору.

• соціально-психологічна реабілітація. Діючі фактори: соціальна активізація в процесі туристичних заходів; самосвідомість, спостереження за успіхами туристів з інвалідністю, трансформація світогляду (зміна точки зору на рівень їх можливостей зниження рентних установок, зміна точки зору на ступінь обмежень, створюваних наявними у осіб з інвалідністю дефектом) [76].

Дитячий інвалідний туризм

Даний вид відпочинку, передбачає виїзд дітей з особливими потребами в спеціалізовані літні табори, екскурсійні поїздки в автобусах підвищеної місткості. Популярним видом відпочинку є реабілітаційні тури. В їх рамках проводиться оздоровлення дітей з порушенням функцій опорно-рухового апарату, проводяться процедури по профілактиці проблем з промовою, зором і слухом. Особи з вадами слуху та дотику, їхніми дітьми, працюють педагоги, котрі навчені їхній мові жестів [27].

Великим оздоровчим ефектом володіє рухова активність на свіжому повітрі, яка важлива для осіб з обмеженими можливостями в будь-якому віці, але в більшій мірі актуальна для дітей з вадами здоров’я. Будучи для них головним засобом психологічного розвитку, рухова активність несе в собі значний оздоровчий ефект. Наприклад, якщо фізичні вправи поліпшують загальний стан організму, то плавання в природних відкритих водоймах не

тільки стимулює імунні ресурси, але і корисно дітям з порушеннями опорно-рухового апарату.

У процесі освоєння, раніше незнайомої, туристичної діяльності у дітей з інвалідністю відбувається переоцінка своїх можливостей.

Перш за все це пов'язано з тим, що туристичні заходи відбуваються в групі, що розширює коло спілкування осіб з особливими потребами, сприяє психологічній мобілізації і підвищення життєвої активності, дозволяє їм вийти з замикання у вузькому колі. Вступає в силу і «психотерапія допомогою групи» як основа корекції відхилень поведінки в особи з інвалідністю, що само по собі є основою усунення девіантної поведінки в процесі соціальної реабілітації.

Свою позитивну роль відіграє і активне спільне навчання дітей та дорослих, які мають інвалідність. Дітям передається інформація про позитивний досвід адаптації до життя, вони знайомляться зі специфічними соціальними технологіями вирішення побутових проблем, тощо. Особливо помітно який сильний емоційний вплив на них надає знайомство з сімейним життям особам з інвалідністю, досвідом народження і виховання їх власних дітей, що вельми позитивно позначається на прагненні в майбутньому створювати свої сім'ї [28].

Важлива відмінність туризму від інших видів реабілітації – можливість підвищення рівня життєздатності осіб з обмеженими можливостями за рахунок освоєння навичок життєзабезпечення і автономного існування далеко від цивілізації. У цих умовах виявляються приховані потенціали дітей з інвалідністю, розвиваються їх фізіологічні та психічні функції, що особливо важливо для дітей з спадковими дефектами, для дітей, які часто не здогадуються про свої власні можливості [24].

Також існують, але слаборозвинені, наступні види туризму для осіб з особливими потребами:

- екологічний – туризм з метою ознайомлення з унікальною природою. Для організації таких турів, необхідно позначити перелік місць, доступних

для відвідування особами з вадами здоров'я та іншими маломобільними групами населення, розробити маршрути руху, з урахуванням тривалості перебування в дорозі, можливих зупинок, визначити відповідний вид транспорту та інші заходи;

- етнічний – туризм з метою знайомства, з історією, культурою, традиціями, звичаями народів. Такий туризм передбачає організацію заходів в місцях, пристосованих для осіб з інвалідністю;

- сільський – туризм з метою відпочинку в сільській місцевості, отриманні консультацій господарів по садівництву, виноградарству, овочівництва, тваринництва. Для організації таких турів необхідно створити всі необхідні умови для проживання людей з обмеженими фізичним можливостями в сільських населених пунктах;

- гастрономічний – подорож з метою вивчення національної кухні, її особливостей і традицій.

Запропоновані види туризму можуть по-різному поєднуватися між собою. Наприклад, такі види як екологічний, етнічний і гастрономічний урізноманітнюють і доповнять лікувально-оздоровчий. Етнічний і гастрономічний можуть стати частиною сільського туризму [28].

Таким чином, реалізація пропонованих заходів призведе до розвитку різноманітної і складної індустрії туризму, можливості якої в поєднанні з туристичними ресурсами дозволить сформувати конкурентоспроможний туристичний продукт для людей з обмеженими можливостями.

Як правило, туристичні ресурси визначають формування туристичної діяльності у тому чи іншому регіоні. Наприклад, придатність території для санаторно-курортного лікування полягає у наявності родовищ лікувальних мінеральних вод, озокериту, сприятливих кліматичних умов, екологічно очищеному навколишньому середовищі.

Створення або облаштування в межах природоохоронних територій екологічних стежок та туристичних маршрутів дає можливість вирішити дві важливі задачі: по-перше, забезпечити відвідувачам природо-заповідних

територій повне ознайомлення з місцевими ландшафтами, природними і культурними об’єктами, а по-друге – мінімізувати зворотний вплив рекреації на природне середовище цих територій .

Пріоритетом для розвитку інклюзивного туризму є наявність рекреаційно-туристичних ресурсів. Під час вибору готелів та інших засобів розміщення туроператор повинен враховувати наявність в них ліфтів, пандусів і спеціально обладнаних номерів для проживання, мати послуги, що дозволяють гостям виконувати щоденні завдання з повною автономією, самотою і комфортом. Об’єкти туристичної індустрії (засоби розміщення, підприємства харчування, музеї, спортивно-оздоровчі та ін.), повинні бути так само оснащені пандусами, туалетами для осіб з інвалідністю, забезпечувати безперешкодність під’їзду і переміщення по їх території, а також всередині будівель і споруд [32].

За даними ENAT(European Network Accessible Tourism) Європейської мережі доступного туризму, інклюзивний туризм залучає наступні компоненти: [41]

- безпечні пункти призначення: інфраструктура та споруди;
- транспорт: повітряний, морський, сухопутний;
- високоякісні послуги: надаються навченим персоналом;
- діяльність, експонати, атракціони: можливість участі в туризмі всіма бажаючими;
- маркетинг, системи бронювання, веб-сайти та послуги

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, інклюзивний туризм – це постійні спроби забезпечити доступність туристичних напрямків, продуктів та послуг для всіх людей, незалежно від їх фізичних обмежень, обмеженості та віку. Він охоплює туристичні місця, що перебувають приватній власності. Даний вид туризму дозволяє особам з вимогами щодо доступу, включаючи мобільність, зір, слух та когнітивні аспекти доступу, функціонувати незалежно, справедливо та гідно завдяки наданню універсально розроблених туристичних продуктів, послуг та середовища. Це визначення охоплює всіх людей, включаючи тих, хто подорожує з дітьми у візках, людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку.

Протягом останніх десятиліть Всесвітня туристична організація намагалася підкреслити важливість туризму як соціального та відповідального фактору, в основі якого лежить філософія того, що всі люди мають однакові права на доступ до подорожей та туризму. Була напрацьована значна нормативно-правова база, яка забезпечувала права осіб з особливими потребами, зокрема: Манільська декларація з туризму, резолюції ООН щодо інклюзивного туризму, Міжнародна конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.

Пріоритетними напрямами (видами) інклюзивного туризму є: реабілітаційний, рекреаційний, спортивний, дитячий. Дані види притаманні для осіб з особливими потребами. Основною метою інклюзивного туризму є задоволення потреба людей будь-якої категорії інвалідності.

Тому, інклюзивний створює середовище повноцінного спілкування, в якій людина з проблемами взаємодіє з різними людьми, встановлює соціальні контакти і має можливість виконувати різні соціальні ролі. Можливість для людей з особливими потребами подорожувати усуває відчуття втрати гідності, неповноцінності, інтегрує літніх осіб та осіб з особливими потребами в суспільство.

Даний вид туризму допомагає відновити і психологічні ресурси людини. Відпочинок при цьому носить активний характер, включаючи різноманітні розваги, які допомагають відволіктися від монотонності побуту і роботи, пізнати світ ширше, познайомитися з різними традиціями, звичаями, новими людьми, дізнатися невідомі раніше природні явища.

Сприятливий клімат, красива природа, близькість водних просторів (річка, озеро, море), наявність пам’яток природи, матеріальної культури – все це сприяє позитивному психоемоційному настрою, що також є реабілітаційним фактором.

РОЗДІЛ 2 ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ В ЄВРОПІ

2.1 Нормативно-правова база здійснення інклюзивного туризму

Туризм є однією зі значних галузей економіки Європейського союзу, що генерують дохід і створюють нові робочі місця. Згідно з даними Європейської Комісії за 2015-го року, туризм є третім за важливістю соціально-економічним видом діяльності в ЄС після торгівлі і будівництва [3]. Туристичний сектор охоплює понад 2 млн. підприємств, більшість з яких малі та середні підприємства, на яких зайнято більше 12 млн. осіб.

Істотна частка туристичного ринку ЄС припадає на інклюзивний туризм, а саме туризм для людей з особливими потребами. За оцінками Європейської комісії з транспорту і туризму 25% витрат на відпочинок і подорожі до 2020-го року припадають на людей з інвалідністю або іншими особливими потребами в доступності [7].

Законодавство країн ЄС варіює залежно від різниці в рівні їх промислового розвитку, соціально-економічної ситуації і т. д. У деяких європейських країнах ще до Другої світової війни існувало законодавство щодо осіб з особливими потребами, в основі якого лежали заходи, що стосуються ветеранів з обмеженими можливостями або незаможних громадян. Деякі країни приступили до здійснення конкретних заходів для підтримки даної категорії населення після Другої світової війни, а також прийняли закони в сфері їх реабілітації. До кінця 70-х років XX ст. домінувала концепція визнання за особами з інвалідністю всіх основних прав без спеціальних заходів захисту [33].

Проблеми інвалідності та практична діяльність по захисту прав осіб з обмеженими можливостями зажадали створення окремої міжнародної системи захисту їх прав.

Першим документом, який змінив підхід до вирішення проблем осіб з особливими потребами в Європі, стала «Всесвітня програма дій щодо осіб з інвалідністю», прийнята в 1982-му році. Метою програми стало забезпечення рівності і повна участь людей з обмеженими можливостями у суспільному житті, що включає в себе заходи щодо забезпечення доступності всіх сфер суспільного життя. Основним документом, що регулює питання забезпечення рівних цивільних прав для осіб з обмеженими здібностями в ЄС, є «Конвенція про права осіб з інвалідністю ООН», затверджена в 2008-му році. Головним пріоритетом політики ООН щодо осіб з обмеженими можливостями проголошена політика їх інтеграції в суспільство [19].

Конвенція ООН про права осіб з обмеженими можливостями встановлює, що держави-учасниці вживають адекватні цілі забезпечення особам з обмеженими можливостями здоров'я, доступу нарівні з іншими громадянами до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, включаючи інформаційно-комунікаційні технології та системи, а також до інших об'єктів і послуг.

Країни, що ратифікували Конвенцію, юридично зобов'язані адаптувати національне законодавство відповідно до міжнародних стандартів, встановленим в угоді. Яскравим прикладом успішної законодавчої бази і її реалізації в Європі є Німеччина. У 2001-му році в Німеччині вступила в силу «Дев'ята книга Громадського кодексу – реабілітація та участь осіб з інвалідністю» [4]. Даний закон містить дві частини. У першій частині вказані загальні положення, що полягають у допомозі, спрямованою на інтеграцію людей з обмеженими можливостями здоров'я. У другій частині вказані спеціальні пункти щодо сприяння особам з важкою інвалідністю. Пріоритетною галуззю для фінансування є профілактика інвалідності. У законі зазначено, що необхідно впроваджувати всі можливості, щоб знизити тяжкість інвалідності або уникнути її.

У 2002-му році вступив в силу «Акт про рівні можливості для осіб з інвалідністю»[5] . Документ покликаний забезпечити особам з обмеженими

можливостями рівні права у всіх сферах життя і здійснити їх на повсякденній практиці. Суть документа полягає в створенні навколишнього середовища, вільного від бар'єрів. Особам з особливими потребами потрібно дати можливість вільно користуватися всіма сферами життя, в тому числі будівлями і транспортними засобами, без особливих труднощів і без сторонньої допомоги. Для цього пропонувалось створити середовище, вільне від бар'єрів, крім усунення архітектурних перешкод для осіб, що користуються інвалідними візками і ледве пересуваються, також спеціальну розмітку житлових приміщень в контрастному стилі для осіб зі слабким зором. Крім того, поставало питання щодо розвитку безбар'єрного спілкування, такого як використання сурдоперекладачів і спеціальних електронних засобів інформації. Особи з погіршеним слухом або слабкою вимовою мають право в усіх адміністративних і федеральних органах влади спілкуватися мовою жестів або за допомогою інших відповідних засобів спілкування. Адміністрація цих установ повинна оплачувати вартість цих послуг [26]. З прийняттям указу, всі особи з повністю втраченим зором і особи з погіршеним зором отримали можливість, при відстоюванні своїх прав в адміністративних інстанціях, на отримання документів в такій формі, яку вони можуть сприймати. Це право поширюється на письмові оголошення, контракти і бланки.

Сучасні інформаційні технології дозволяють надсилати ці документи в формі електронних повідомлень. У осіб з вадами зору повинен бути доступ до інтернету, а комп'ютер повинен мати програму з мовним виведенням інформації.

Особливе значення надається здійсненню принципу безбар'єрного навколишнього середовища в залізничному пасажирському транспорті та в повітряному транспорті. Адміністрації залізниць зобов'язані розробляти програми з проектування вокзальних приміщень та вагонів. Диспетчери аеропортів і авіакомпаній зобов'язані піклуватися про інтереси пасажирів з особливими потребами. Акт передбачає, що асоціації осіб з інвалідністю,

визнані Федеральним міністерством охорони здоров'я і соціального забезпечення, можуть порушувати судові справи, щоб відстояти рівноправність людей з обмеженими можливостями. Ці судові справи порушуються в тих випадках, коли окремі особи не мають можливості самі порушити справу.

Однак, не дивлячись на високий рівень розвитку законодавства країн Європи, в даний час немає взаємного визнання статусу інвалідності між державами-членами ЄС. Це ускладнює переміщення людей з обмеженими можливостями в інші країни ЄС. Наприклад, їх національні картки інвалідності можуть бути не визнані. Щоб допомогти людям з обмеженими можливостями легше подорожувати між країнами ЄС, країни Євросоюзу розвивають систему взаємного визнання на основі Карти інвалідності ЄС [79].

Карта інвалідності ЄС забезпечує рівний доступ до певних особливих потреб, головним чином в сфері культури, дозвілля, спорту і транспорту. Карта взаємно визнана між країнами ЄС, які беруть участь в системі, на добровільних засадах. Проект був запущений в лютому 2016-го року і розпочав роботу в першій групі з восьми країн ЄС: Бельгія, Кіпр, Естонія, Фінляндія, Італія, Мальта, Словенія, Румунія. Країни були відібрані в 2015-му році для підтримки національних проектів на основі взаємно визнаної Європейської карти інвалідності та пов'язаних з нею вигод. Цей проект був підготовлений за участю спеціальної робочої групи проекту, що складається з 17 держав-членів і організацій громадянського суспільства. Картка не змінює національні критерії або правила відбору. Держави-члени зберігають своє право вирішувати, хто має право на отримання Карти, використовуючи національне визначення інвалідності та визначати процедуру видачі. Партнерами Європейської Карти інвалідності є постачальники послуг, які можуть зареєструватися в Інтернеті, отримати ярлик і вибирати характер переваг, якими будуть користуватися власники даної карти інвалідності. Вони можуть включати в себе вже запропоновані пільги або нові переваги

для людей з обмеженими можливостями, такі як знижки, аудіо гіди, зарезервовані місця, пропуски, щоб уникнути черг, тощо. Дана карта узаконює право осіб з інвалідністю в Euregion Maas Rhein [42], що дає можливість користуватися знижками і перевагами в туристичній, культурній і спортивній сферах.

Тому, розроблена, протягом декількох десятиліть, європейська нормативна база щодо осіб з інвалідністю, наголошує на бажанні сприяти життєдіяльності людям з інвалідністю.

2.2 Основні європейські центри розвитку інклюзивного туризму

У країнах Європи інклюзивний туризм – звичне явище, тому свої послуги в цій сфері пропонують безліч туристичних фірм, що мають різні спеціалізовані туристичні програми і екскурсії для людей з інвалідністю [56].

Економічно вигідним для розвитку соціального туризму є не наявність окремих одиничних інфраструктурних елементів, а створена цільова система, що забезпечує доступ людей до повноцінного відпочинку, а значить і до ефективному відновленню фізичних і духовних сил [Дот. 1].

У Європі елементи туристичної інфраструктури адаптовані в Німеччині на 95%, в Іспанії на 90%, у Франції на 85%, в Фінляндії на 70%, Греції та Угорщини на 65%. Щорічно, в рамках конференції «Європейський день осіб з інвалідністю» в Брюсселі, проводиться премія «Access City Award», на якій нагороджуються найбільш доступні міста Європи. У різний час переможцями премії ставали: Авіла (Іспанія), Зальцбург (Австрія), Берлін (Німеччина), Гетеборг (Швеція), Бурос (Швеція), Честер (Великобританія), Мілан (Італія). Всього в рамках премії були нагороджені 42 міста [26].

У Німеччині, з метою розвитку культурно пізнавального туризму, місця дозвілля оснащені з урахуванням потреб маломобільних громадян. У

музеях і театрах, як правило, пропонуються крісла-візки, якими можуть скористатися люди з інвалідністю.

Окрім столиці – Берліну, в Німеччині особи з інвалідністю можуть побачити набагато більше. Наприклад, відвідування Мюнхена. Мюнхен – столиця німецької землі Баварія. Місто має еклектичну суміш багатовікових будівель та сучасної архітектури, і відоме у всьому світі завдяки щорічному святкуванню Октоберфесту та своїм веселим пивним залам.

Мюнхен особливо чудовий, коли мова заходить про те, що робити для мандрівників з інвалідністю та їхніх сімей. Враховано найкращі моменти та досвід у кількох незабутніх доступних варіантах екскурсії. Доброзичливі англомовні екскурсоводи Мюнхена мають великий досвід подорожей з відвідувачами з обмеженими можливостями та їхніми сім'ями. Туристи можуть обрати екскурсію на цілий день до Мюнхена та за її межами, яка включає перевезення для людей на інвалідних візках, коротшу пішохідну екскурсію по історичній частині міста [36].

Наприклад, «Пішохідний тур для осіб з інвалідністю в Мюнхені» Цей 3,5-годинний є ідеальним способом познайомитися зі столицею Баварії безпосередньо. Цей екскурсійний тур по Мюнхену, призначений для осіб, які переміщуються на інвалідних візках. Тур розпочинається з особистим приватним професійним гідом, який зустрічає на добре відомій Марієнплац. Цю центральну, колишню ринкову площу оточує Неоготична Ноєва Ратхаус (Нова Ратуша) з її знаменитим Глокеншпілем, який відтворює історію 16-го століття [43].

Використовуючи доступні маршрути без кроків, екскурсія продовжується відвідуванням Фрауенкірхе, другої найстарішої церкви Мюнхена пізньої готики. Туристи мають змогу дізнатись легенду про слід диявола та помилуватись красивими оригінальними вітражами, античним мистецтвом та скульптурами.

Далі, під час прогулянки в Мюнхені, знаходиться Одеонсплац, поблизу Фельдхернхалле, монументальна лоджія за зразком Лоджії дей Ланці у

Флоренції. Вона був замовлена у 1840-му році баварським королем Людвігом на честь традиції своєї армії. Далі туристи мають змогу побачити колишній Королівський палац монархів Віттельсбах.

Остання частина екскурсії по Мюнхену буде проведена, милуючись захоплюючою оперою на площі Макса-Йозефа, відомої оперної компанії, що датується 1650-ми роками. Потім пропонується вирушити до Альтер-Хофа (Старого суду), який є колишньою імператорською резиденцією Людовика IV, імператора Священної Римської імперії.

Основна пішохідна екскурсія для людей з обмеженими фізичними можливостями в Мюнхені включає:

- доступні туристичні маршрути, підтверджено, що вони доступні для інвалідних колясок;

- 3,5-годинна приватна пішохідна екскурсія по центру Мюнхена;

- жвавий коментар місцевого англомовного гіда;

- незабутній екскурсійний досвід у Мюнхені з першого дотику.

Отже, Німеччина має чим здивувати осіб з інвалідністю, навіть не беручи до уваги столицю – Берлін.

Велика увага «доступному» культурно-пізнавальному туризму приділяється і в Іспанії. Британські турфірми, які спеціалізуються на інклюзивних турах, провели інспекцію в Барселоні і визнали, що це місто одним з кращих в світі з точки зору туристичної доступності. Був створений спеціальний сайт «Доступний туризм» [69], що містить всі відомості про відповідні поїздки в Каталонії, з наданням докладної інформації про туристичні маршрути, на яких створені необхідні умови для прийому людей з інвалідністю та для літніх людей. Технічне оснащення сайту дозволяє людям з інвалідністю (включаючи тих, хто погано бачить), без сторонньої допомоги, мати повний доступ до інформації (за рахунок більш контрастного зображення, спеціальних пристосувань для полегшення читання з екрану, аудіо і т. д.). Зараз сайт доступний на шести мовах: каталонська, іспанська, англійська, французька, італійська та німецька. Всі центральні вулиці міста

обладнані рампами, всі автобуси адаптовані, в готелях є спеціальні номери, зручні для людей з інвалідністю. Кожна нова станція метро має спеціальне обладнання для людей з обмеженими можливостями [40].

Розвиток інклюзивного туризму в Барселоні кращий за більшість міст Європи. Завдяки належній кількості планування будь-який мандрівник з обмеженими можливостями або особа похилого віку може насолодитися чудовими визначними пам'ятками Барселони. Також, будь-хто може скористатися доступними послугами щодо планування турів до Барселони задля індивідуального інклюзивного відпочинку.

Один з найбільш брукованих середньовічних кварталів – багато європейських міст побудовані навколо середньовічного центру міста, і Барселона не є винятком. Однак, на відміну від Парижа, Брюгге, Сієни та Стамбула, у Барселоні бруківки дуже мало. Користувачам інвалідних візків буде набагато легше пересуватись по місту.

Метро в Барселоні обладнане спеціально для осіб з інвалідністю. Система метро Барселони набагато доступніша за аналоги в Парижі, Лондоні, Стамбулі та Римі. Відвідувачі з обмеженими можливостями часто знаходять ліфти, щоб дістатися до платформ метро. Доріжки для інвалідних візків на пляжі – доступ туристам з обмеженими можливостями до Барселони на пляжах. З тротуару вниз до піску є пандуси, а до води є дерев'яні доріжки. Є в наявності інвалідні візки, призначені для пересування по піску.

Центр міста є рівним для осіб з інвалідністю.. Користувачам інвалідних візків, що рухаються вручну, і повільним пішоходам сподобається відсутність гір. Усі громадські автобуси доступні – усі автобусні лінії Барселони користуються автобусами з пандусами для інвалідних візків [Дот. 5]. Вони досить прості у використанні та роблять гідну роботу, пов'язуючи туристичні об'єкти [39].

Багато сучасних готелів з гарною доступністю – готелі для людей з обмеженими можливостями в центрі Парижа розміщені у 200-річних будинках, і деякі з них стали повністю доступними. У Барселоні це не так. У

багатьох доступних готелях Барселони (навіть у центрі міста) використовуються сучасні будівлі з плоским під'їздом біля входу та душовими кабінами. Мандрівникам з обмеженими можливостями буде запропоновано безліч доступних готелів.

Звідси вирушає багато доступних круїзів. Круїз – це один із найдоступніших способів відпочинку. Багато середземноморських круїзів, доступних для людей на інвалідних візках, відправляються з Барселони, що робить це чудове місто для відвідування на 2-3 дні перед тим, як вирушити в море.

Одним із найбільш популярним туром по Барселоні для осіб з інвалідністю є тур «Доступна Барселона» Ця цілодобова доступна екскурсія по Барселоні – одна з книг пам'яті. У супроводі персонального експертного екскурсовода туристи мають змогу користуватися доступним транспортним засобом та маршрутами без власного пересування, щоб відкрити найкращі скарби міста [47]. Крім усього іншого, вони зможуть насолодитися модерними пам'ятками, розташованими в районі Ешампле, помилуватися неймовірними краєвидами з вершини пагорба Монжуїк, насолодитися внутрішніми відвідуваннями славного храму Святого Сімейства та собору Барселони та розкрити красу унікального Готичного кварталу.

Під час цієї екскурсії туристи знайомляться із жвавими центрами міста, площею Каталонії, насолоджуються вражаючим «Пасео де Грасія» [58] та відвідають Тріумфальну арку та пам'ятник Колумбу.

У ході туру включені наступні визначні місця Барселон: пагорб Монжуїк та олімпійські споруди; Площа Каталонії; Пасео де Грасія (найелегантніший проспект Барселони); Тріумфальна арка; Саграда Фаміліа (є однією з найбільш вражаючих і унікальних церков у світі); Готичний квартал; Барселонський собор; Колишній Королівський палац; Пам'ятник Колумбу.

Деталі екскурсії: тур триває 8 годин. Вартість становить 1070 євро з 1-2 осіб, 1190 євро на 3-4 особи. Діє знижка у розмірі 50 євро при бронюванні в

рамках доступного пакету круїзів та екскурсій. 20 євро знижки, якщо забронювати як частину доступного туристичного пакету для Барселони. (Примітка: якщо ваш пакет включає більше 3-х турів, знижки застосовуватимуться до максимум 3 турів). Даний тур організовується щоденно.

У Франції найбільшого поширення набула така форма соціального туризму, як сільський туризм. Асоціація соціального туризму, яка розвиває цей напрямок, володіє об'єктами відпочинку та пропонує їх за невелику плату своїм пайовикам цілий рік, в тому числі і молоді [33].

Однак найбільшу популярність щодо Франції викликає столиця – Париж «Цілком доступний Париж». Це місто може запропонувати багато послуг для осіб з інвалідністю. Туристи мають змогу помилуватися прекрасним мистецтвом у Луврі, відчути жвавий лівий берег і собор Паризької Богоматері з перших вуст, прокататись по річці Сена вночі та здійснити одноденну поїздку до Версальського палацу. Ці підібрані доступні враження доповнюють одне одного і не збігаються. Це ідеальний, безпроблемний спосіб відчути Париж [37].

«Цілком доступний Париж» налічує 5 різних турів для осіб з інвалідністю. Найбільш популярним з них є «Панорамний водійський тур з інвалідними візками по Парижу». Цей тур – найкращий рекомендований водійський тур по Парижу. Особистий гід проводитиме туристів по місту, щоб відвідати найпопулярніші найкращі місця Парижа [Дот. 6]. Буде достатньо часу, щоб зупинитися, вийти і зробити по дорозі кілька фотографій. Це чудова екскурсія для першого дня в Парижі, щоб отримати огляд прекрасного міста.

Основні моменти туру: Нотр-Дам, Понт Ной, Латинський квартал, Сорбонна, Ейфелева вежа, Мулен Руж, Монмартр, Сакре-Кер, околиці Маре, Опера, Площа Республіки. Деталі екскурсії: Висадка та трансфер у доступному готелі в центрі Парижа. Тривалість туру – 3 години.

«Приватна екскурсія по музею Лувр» – 12 км виставкових залів та сходів можуть зробити музей досить складним для туриста, який пересувається на візку. Однак даний тур використовує розумно розроблені доступні екскурсійні маршрути, щоб побачити всі основні моменти музею, а також кваліфікованих приватних гідів, які мають досвід роботи з відвідувачами з обмеженими можливостями [67].

Основні моменти екскурсії включають: давньогрецькі твори мистецтва, включаючи Венеру Міло та Крилату Перемогу, твори мистецтва Стародавнього Риму, італійську колекцію епохи Відродження, включаючи Мона Лізу, Леонардо та Рабів Мікеланджело, архітектуру Луврського палацу.

Деталі екскурсії: Зустріч у Луврському палаці. Тривалість туру – 2,5 години.

«Доступний Версальський тур по Парижу» Один з найбільш вишуканих та вражаючих палаців у Європі, Версальський замок та навколишні сади абсолютно захоплюють дух. Під час цієї доступної екскурсії приватний водій буде проводжати туристів до центрального доступного паризького готелю Версаля. Ця доступна екскурсія також включає вхідні квитки до палацу, доступну групову екскурсію та вільний час для вивчення красивих околиць перед поверненням до Парижа [66].

Найважливіші моменти туру включають: Версальський замок Короля та Королеви, Королівську каплицю, Дзеркальний зал, Великий Тріанон, Петі Тріанон, Павільйон де ла Лантерн та багато іншого. Подробиці туру: Це цілоденна екскурсія, що починається і закінчується у доступному центральному паризькому готелі.Тому, Французький досвід інклюзивного туризму може вразити відвідувачів своєю різноманіттю, організацією.

У Фінляндії (регіон Порвоо) знаходиться відразу кілька малих туристичних фірм, що пропонують послуги з організації водного туризму на прогулянкових судах, куди можуть піднятися люди на інвалідних візках. У Північна Сатакунті (Pohjois-Satakunta), розташованому в Західній Фінляндії, зосереджені багато фірм безперешкодного туризму, об’єднані під загальною

назвою Рейма Кантрі (Reima Country). У програмі відпочинку представлені сафарі на собаках, конях, чотириколісних мотоциклах, снігоходах (взимку), а також риболовля, веслування і лижі. Лижним спортом можна займатися цілий рік в лижному тунелі. У прокатному пункті можна отримати навіть спеціальні сани для спуску. Крім цього, організовуються походи на рибалку і плавання на плоту. Розміщення може бути в готелі-аквапарку, оздоровчому комплексі або на фермерських садибах. Є також можливість грати в гольф або в керлінг.

Популярним центом інклюзивного туризму в Фінляндії є столиця – Гельсінкі [46]. В основному найбільш притаманним туром для осіб з інвалідністю є тур «Круїзна екскурсія Гельсінкі». Ця 6-годинна доступна круїзна екскурсія Гельсінкі включає покроковий маршрут, доступні трансфери та визначні місця найкрасивішої столиці Фінляндії. На початку екскурсії туристів зустрічає ліцензований екскурсовод на круїзному терміналі на мікроавтобусі, придатному для осіб, які переміщуються на інвалідних візках.

Туристи мають змогу насолодитись історичним центром міста Гельсінкі, та його ремісничими магазинами, лютеранським собором на Сенатській площі, бульваром Еспланаді та Ринковою площею. Місто було засноване на початку 16-го століття і має багату історію, але воно також має багато чудових сучасних функцій, таких як Каплиця Камппі (Каплиця мовчання) та Музей сучасного мистецтва Кіасма. Під час прогулянки / прогулянки між найважливішими місцями Гельсінкі путівник поділиться з кількома цікавими фактами про місто, зокрема, як війна з Росією вплинула на Гельсінкі, якими є відносини Фінляндії зі Швецією, і набагато більше.

Основні моменти туристичної екскурсії по Гельсінкі включають [48]:

- зручне доступне перевезення мікроавтобусів із пандусом для інвалідного візка;

- 6-годинна пішохідна / катання та водіння;

- жвавий коментар офіційно сертифікованого англомовного екскурсовода;

- екскурсовод ознайомлений з потребами мандрівників з особливими потребами;

- трансфер у будь-якому готелі, що знаходиться в центрі, або в круїзному порту;

- пам’ятні екскурсії та чудові можливості для фотографій у Гельсінкі.

Основні моменти туру: Ринкова площа; Сенатська площа; Ремісничі магазини; Лютеранський собор; Успенський православний собор [72]; Бульвар Еспланаді; Музей сучасного мистецтва Кіасма; Каплиця Камппі (Каплиця мовчання); Ресторан Kappeli.

Дана екскурсія триває 6 годин. Вартість складає 940 євро з 1-2 осіб, 990 євро з 3-4 осіб. Діє знижка у розмірі 50 євро при бронюванні в рамках доступного пакету круїзів та екскурсій. Даний тур організовується щоденно.

Будапешт – чудове місце для відвідування, особливо для мандрівників з особливими потребами та їхніх сімей, оскільки пропонує безліч речей, які можна зробити та побачити. Усі спеціально розроблені екскурсії по Будапешту, призначені для осіб, які пересуваються на інвалідних візках, включають перевірені маршрути без кроків, без сходів та бордюрів, для того , щоб туристам з особливими потребами було зручніше почувати себе під час поїздки. Крім того, доступні екскурсії з особистим водієм проводяться в мікроавтобусі, доступному для людей на інвалідних візках, з пандусом, що дає можливість оглянути як Буду, так і Пешт, не зважаючи на шалений рух транспорту. Доброзичливі англомовні гіди в Будапешті мають багаторічний досвід роботи з відвідувачами з обмеженими можливостями та їхніми сім’ями, а також великі знання про своє дивовижне місто.

Популярним туром є тур «Основний тур для осіб з інвалідністю в Будапешті». У цьому чудовому 3-годинному пішохідному турі з основними зручностями для інвалідних візків у Будапешті у туристів буде унікальна можливість дослідити красивий історичний центр міста, наповнений

чарівними вулицями, вражаючою архітектурою, старовинними церквами, ринковими площами та вражаючим видом на річку Дунай. У супроводі особистого місцевого англомовного екскурсовода є можливість досліджувати це дивовижне місто, використовуючи зручні маршрути для туристів з інвалідністю [42].

День розпочнеться з доступного в центрі готелю Будапешта або іншого центрального місця зустрічі (на стороні Пешта), з прогулянки чарівного Проспекту Ондраші, жвавою широкою вулицею, яка вважається світовою спадщиною ЮНЕСКО. Прогулюючись мальовничою вулицею, персональний гід вкаже кілька основних моментів та поділиться захоплюючими анекдотами про місто та будівлі, які побачить турист, включаючи одну з найкрасивіших будівель неоренесансу в Європі – Угорський державний оперний театр.

Потім, пройшовши 3 години центром міста Будапешт, туристи мають змогу побувати у величній Базиліці Святого Стефана, яка є найбільшою католицькою церквою в Будапешті, помилуватись неймовірним витвором мистецтва, що цей будинок знаходиться ззовні, або, ненадовго відчути його всередині, де частина церкви доступна для людей, які пересуваються на візках.

Ця доступна екскурсія до Будапешта триває до так званої головної площі Пешт Сайд, жвавої площі Верешмарті [75]. Ця територія заповнена ресторанами, кав'ярнями та магазинами. У грудні тут також знаходиться знаменитий Будапештський різдвяний ринок. Якщо час дозволяє, гід зробить зупинку для туристів, щоб вони мали змогу насолодилися чашкою кави відразу з багатьох доступних кав'ярень.

Завершується екскурсія Будапештом незабутньою прогулянкою по знаменитій набережній Дунаю. Туристи можуть побачити вражаючі краєвиди на сторону Буди, зокрема Будапештський замок. Під час прогулянки персональний гід поділиться історією про річку Дунай, а також її численні знамениті мости, зокрема Ланцюговий міст та Міст Елізабет. З набережної відкривається прекрасний панорамний вид на Цитадель і Статую Свободи на

вершині пагорба Геллерт. Коли 3 години закінчуються, туристів проводжатимуть назад до центральної точки зустрічі або доступного готелю в пештській частині столиці Угорщини.

Основна пішохідна екскурсія по інвалідним візкам у Будапешт включає: доступні туристичні маршрути, які доступні для людей на інвалідних візках; 3-годинна приватна пішохідна / прокатна екскурсія стороною Пешта до центру міста; жвавий коментар місцевого англомовного гіда; незабутній огляд визначних пам'яток у Будапешті.

Також в Австрії найбільший розвиток отримав спортивно розважальний туризм. Гірський курорт Тіроль увійшов в число найбільш пристосованих, для інвалідних візків, районів Європи, де можна не просто безперешкодно пересуватись по вулицях Тіролю і оглядати визначні пам'ятки, а й піднятися на певні гірські висоти і, що найцінніше, займатися всіма доступними для них активними видами спорту на базах відпочинку [25].

Столиця Словенії – Любляна пристосована для візитів туристів з обмеженими можливостями. Головний залізничний вокзал обладнаний для доступу людей з обмеженими можливостями. Дуже високий відсоток міських автобусів, що мають низькі пороги і звукові оголошення про назву зупинок. В одну з найпопулярніших словенських туристичних визначних пам'яток, Люблянський замок, можна потрапити за допомогою фунікулера, який обладнаний для доступу особам з обмеженими можливостями. Створені умови і в Люблянському зоопарку. Туристи з обмеженими можливостями без проблем можуть потрапити на головний міський поштамт. Зручний доступ організований і в деяких міських музеях та галереях.

Важливе значення для надання інклюзивних турів має наявність готелів, що відповідають потребам туристів. Як правило, до них відносяться готелі великих мереж, що надають свої послуги в різних країнах світу [39].

У Європі серед таких мереж можна відзначити Scandic Hotels. Це готельна мережа, яка реалізувала концепцію дизайну, таким чином, що вона

відповідає потребам будь-якої людини з обмеженими можливостями. З огляду на те, що кожна інвалідність вимагає різні особливості оформлення дизайну, мережа Scandic встановила загальний стандарт зі 101-го показника доступності, які застосовується до всіх готелів у мережі. Вжиті заходи щодо забезпечення доступності націлені, по-перше, на більш ніж 50 мільйонів людей в Європі, які мають інвалідність і на літніх громадян, а, по-друге, на надання робочих місць людям з обмеженими можливостями [74].

Scandic Hotels – мережа готелів, що базується в Стокгольмі, з її основними готелями на півночі Європи. Вона присутня у 10 країнах, в цілому налічує 160 готелів. Метою Scandic є надання якісних приміщень з високим рівнем обслуговування і зручностей для відпочинку, бізнесу або сімейного відпочинку.

Пряме відношення Scandic Hotels до створення безбар'єрного середовища почалося в 2003-му році. Тоді Магнус Берглунд, шеф кухар, знаходився на лікарняному через м'язову хворобу протягом п'яти років. Коли він зміг знову почати працювати, він зв'язався зі своїм колишнім роботодавцем і розповів ідеї про те, як мережа готелів може поліпшити свою доступність і використовувати її для отримання конкурентної переваги.

ILUNION Hotels [52] – це іспанська мережа готелів, створена в 1988-му році. У даний час мережа має 22 готелі. Основна мета цієї компанії – надати готелі з універсальною доступністю, щоб всі клієнти, з обмеженнями або без них, могли використовувати як їхнє навколишнє середовище, так і послуги готелів. Компанією регулярно проводиться повна діагностика кожного готелю, на основі якої розробляється план дій та заходи, спрямовані на те, щоб всі приміщення готелю були комфортні для використання. Це єдина готельна мережа в Іспанії, яка впровадила універсальний дизайн і прагне до постійного вдосконалення. А також доводить, що доступність сумісна з сучасним і привабливим дизайном. Усі співробітники групи готелів пройшли навчання з питань доступності, щоб запропонувати кваліфіковані і високоякісні послуги для своїх клієнтів.

Паралельно в персонал мережі готелів входить кілька людей з обмеженими можливостями. Ilunion Suites і Ilunion Hotel Valencia 3 [50] є першими готелями мережі і мають більше 70% співробітників з обмеженими можливостями.

Отже, в Європі стабільно і чітко налагоджена система безбар'єрного середовища, організації послуг і сервісу, надана інформація про діяльність туристичних організацій. Більшість курортів і архітектурних пам'яток доступні для осіб з обмеженими можливостями.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, Європа є найбільш притаманним місце для інклюзивного туризму. В даному регіоні елементи туристичної інфраструктури адаптовані в середньому на 80% (у Німеччині і Чехії на 95%, в Іспанії на 90%, у Франції на 85%, в Фінляндії на 70%, Греції та Угорщини на 65%)

В Іспанії є відповідний сервер з інклюзивної туризму, де туристи-відвідувачі можуть підібрати екскурсії, доступні туристам з різними потребами, дізнатися більше про те, як працює автотранспорт, знайти готель з адаптованої інфраструктурою і вузькоспеціалізованими послугами для людей з вадами слуху, зору, руху, замовити тур по маршруту, доступному для маломобільних людей, переглянути відео мовою жестів.

Каталонія є справжнім курортом для людей з обмеженими можливостями. Під їхні потреби адаптований міський транспорт і центральні вулиці Барселони. Рада з туризму в Барселоні велику увагу приділяє саме доступному туризму. Влада Каталонії докладає чимало зусиль для залучення таких людей в повноцінне активне життя. Для осіб з інвалідністю спеціально адаптується туристична інфраструктура, видаються спеціалізовані каталоги, проводяться заходи.

Подібний веб-сайт існує і у Великобританії. Наземний транспорт пристосується до індивідуальних потреб, музеї пропонують цікаві і зручні туристичні програми, і навіть функціонує індивідуальний спеціалізований туристичний оператор «Tourism for all».

Німеччина. Берлін – ще один зразок міста з інклюзивним туризмом. На спеціальному веб-сайті розміщені відповідні туристичні програми для маломобільних людей, осіб з вадами слуху та зору, категорія доступних і недорогих готелів, супермаркетів, кав’ярень, музеїв, розділ, де туристи мають змогу знайти події в місті з інклюзивним доступом, і безкоштовний додаток, який допоможе вибрати оптимальний маршрут.Окрім Берліну вразити відвідувачів своєю красою здатний Мюнхен. Місто пропонує

відвідувачам з інвалідністю королівські палаци, видатні художні музеї, готичні церкви, пивні сади, безліч історичних пам’яток архітектури та багато іншого. Багато пам’яток розташовані поблизу одна-одної

Також достатній досвід щодо інклюзивного туризму має Париж. Це місто може запропонувати багато послуг для осіб з інвалідністю. Туристи мають змогу помилуватися прекрасним мистецтвом у Луврі, відчути жвавий лівий берег і собор Паризької Богоматері з перших вуст, прокататись по річці Сена вночі та здійснити одноденну поїздку до Версальського палацу.

Популярним центом інклюзивного туризму в Фінляндії є столиця – Гельсінкі. Порвоо, Північна Сатакунта. Туристам тут можуть запропонувати будь які атракції: прогулянка містами, керлінг, плавання, веслування, катання на санах. Фінляндія також захоплює власною архітектурою: Музей сучасного мистецтва Кіасма, Успенскьий православний собор, Ринкова Площа, тощо.

Угорщина в основному представляє інклюзивний туризм своєю столицею – Будапештом. Це місто пропонує розроблені екскурсії, призначені для осіб, які пересуваються на інвалідних візках, включають перевірені маршрути без кроків, без сходів та бордюрів, для того , щоб туристам з особливими потребами було зручніше почувати себе під час поїздки. Основними точками візиту є: Проспект Ондраші, Угорський державний оперний театр,Базиліка Святого Стефана, Верешмарті, Міст Елізабет, Статуя свободи, прогулянка по Дунаю на катері.

Водночас, Європі притаманний інклюзивний туризм не лише через визначні місця, створення відповідних умов для осіб з інвалідністю, а й через напрацьовану значну нормативно-правову базу. «Всесвітня програма дій щодо осіб з інвалідністю» 1982-го року забезпечує права осіб даної категорії. «Акт про рівні можливості для осіб з інвалідністю» від 2002-року підтверджує право осіб з особливими потребами на рівні можливості у будь-якій сфері життєдіяльності. Карта інвалідності є проектом втілення поваги держав ЄС по відношенню до осіб з особливими потребами.

РОЗДІЛ 3 ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ В РЕГІОНІ АЗІЇ

3.1 Нормативно-правова база здійснення інклюзивного туризму

На відміну від європейської нормативно-правової бази, яка є чи не основою створення та розвитку інклюзивного туризму, і забезпечує права осіб з інвалідністю, азійський досвід теж має своє місце, хоча менш, активний ніж у країнах Європейського Союзу. Ряд інструментів захисту прав людини та розвитку, що діють на міжнародному та регіональному рівнях, прагнуть вирішити бар'єрні питання, які перешкоджають особам з інвалідністю у доступі до всіх сфер життєдіяльності. Деякі з них пов'язані з інвалідністю, а інші включають перспективу інвалідності у свої положення.

У листопаді, а саме в період із 22-24-го, 2007-го року в м. Бангкок (Таїланд), на Другій міжнародній конференції з питань доступного туризму було ухвалено «Бангкокські рекомендації щодо доступного туризму в Азії та регіоні Тихого океану» [8]. У ході зустрічі уряди підписали і ратифікували «Конвенцію про права осіб з інвалідністю» та «Факультативний протокол» і зобов'язались виконувати положення, що містяться в ній. Держави наголосили на просуванні туризму та питанні інвалідності на всіх рівнях уряду, вживаючи законодавчі та адміністративні заходи для сприяння інклюзивного туризму, зокрема, залучаючи відповідні положення та дії щодо питання інклюзивності в загальну політику та плани економічного, соціального розвитку а також у політиці та планах розвитку туризму. Були узгоджено спільну роботу урядових координаційних центрів з питань політики щодо інвалідності та туризму, туристичної галузі, експертів з питань доступності, організацій осіб з обмеженими можливостями та інших організацій громадянського суспільства. Такі дії сприяли тісному партнерству для ефективного вивчення, просування, впровадження та моніторингу доступного туризму [6].

Водночас уряди, а також бізнес, наукові кола, організації людей з обмеженими можливостями та засоби масової інформації розглядали питання інклюзивного туризму для підвищення обізнаності про його важливість та знання потреб у подорожах людей з різними вадами розвитку та мандрівників з різною віковою категорією. Також уряди, бізнес та наукові кола зобов'язувались ефективно співпрацювати з організаціями осіб з обмеженими можливостями з метою створення та, за необхідності, внесення змін до стандартів та практики, щоб забезпечити єдині міжнародні мінімальні стандарти та сприяти інноваціям у найкращих практиках шляхом застосування принципів універсального дизайну.

У ході прийняття Бангкокських рекомендацій уряди наголосили на створенні «Національного комітету з питань інклюзивного доступного туризму» для координації ефективного впровадження заходів щодо сприяння включенню людей з інвалідністю до туризму та моніторингу відповідного прогресу. Комітет повинен складатися з представників міністерств, відповідальних за туризм, соціальний розвиток та розвиток інфраструктури, будівництво та транспорт, асоціацій, що представляють турагенти, готелі та ресторани, організацій та осіб, які представляють осіб з інвалідністю, та туристичних навчальних інститутів.

Індустрія подорожей та гостинності повинна вжити таких заходів: ввести доступність як критерій у рейтингу готелів та ресторанів; вручити нагороди за видатні досягнення, пов'язані з доступним туризмом; Туристична галузь повинна забезпечувати належну підготовку своїх працівників та персоналу для спілкування та надання послуг мандрівникам з обмеженими можливостями та людям старшого віку. Інклюзивний туризм має на меті задовольнити потреби людей з різними вадами розвитку. Для цього уряди та роботодавці вживають позитивних заходів щодо збільшення кількості осіб з інвалідністю, які працюють у туристичній галузі [1]. Уряди зобов'язались надавати економічні та інші види стимулювання для сприяння доступного туризму в регіоні Азії.

Натомість, уряди, а також інші зацікавлені сторони визнали наступні сім елементів як найважливіші складові ефективного доступного туризму та сприяють реалізації кожного елементу, згідно рекомендацій [8]. Це стосується планування подорожей, наданню доступ до інформації, адаптація громадського транспорту під потреби осіб з інвалідністю. Водночас вбачалась потреба в облаштуванні туристичних визначних місць, пам'яток для доступу туристам з вадами різного ступеня. Для таких відвідувачів створювались відповідні житлові комплекси зі зручностями, також їм надавались основні послуги, а це вимагало певної кваліфікації працівників, які могли б ці послуги туристам надати (наприклад професійний супровід, екскурсійні послуги, тощо).

Подані рекомендації покладаються на уряди, державні установи, туристичний бізнес та наукові кола, спрямовані на сприяння розвитку інклюзивного туризму в регіоні, націлюючи широкий спектр заходів як для спеціалізованих, так і для основних послуг. Рекомендації було ухвалено Міністерством туризму і спорту Таїланду, Міністерством соціального розвитку та безпеки людини, Адміністрацією столиці Бангкока.

«Конвенція про права людей з обмеженими можливостями» [13] – це договір про права людини, що містить особливу статтю про доступність (стаття 9-та), яка зобов'язує держави-учасниці вживати відповідних заходів для забезпечення доступності у фізичному середовищі, транспорті, інформації, зв'язку (включаючи технології) та послуги. Доступність також є одним із основних принципів «Конвенції про права людини» (стаття 3-тя). Комітет з прав осіб з інвалідністю виступив із загальним коментарем до статті 9-ої, в якому виклав питання та рекомендації щодо покращення доступності для держав-учасниць, закликаючи доступність розглядати як особливе підтвердження інвалідності соціального аспекту права доступу у всіх сферах життєдіяльності. Станом на серпень 2016-го року 39-ть держав Азії та Тихого океану ратифікували Конвенцію з прав людини, яка набрала чинності 3 травня 2008 року.

Наприкінці жовтня – початку листопада 2012-го року уряди країн регіону ЕСКАТО зустрілися в Інчхоні, Республіка Корея, для того, щоб виробити курс нового Азійсько-Тихоокеанського десятиліття осіб з інвалідністю на період 2013-2022 років [20]. До них приєдналися представники організацій громадянського суспільства, в тому числі організацій людей з інвалідністю та організацій захисту прав людей з інвалідністю. Були присутні також представники міжурядових організацій, установ щодо співпраці в області розвитку і організацій системи Організації Об'єднаних Націй. Міжурядова нарада високого рівня з заключного огляду ходу здійснення Азійсько-Тихоокеанського десятиліття інвалідів, 2003-2012 роки, було організовано ЕСКАТОм і проводилося у себе в країні урядом Республіки Корея. Цей захід ознаменував собою завершення другого Азійсько-Тихоокеанського десятиліття осіб з інвалідністю, і початок здійснення нового десятиліття.

У ході Міжурядової наради високого рівня уряди прийняли «Декларацію міністрів про Азійсько-Тихоокеанське десятилітті осіб з інвалідністю», 2013-2022 роки, та «Інчхонську стратегію забезпечення реальних прав осіб з інвалідністю в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні» [18]. У Інчхонскій стратегії вперше був поставлений ряд узгоджених в регіоні цілей в сфері розвитку з урахуванням інтересів і потреб для осіб з обмеженими можливостями для Азійсько-Тихоокеанського регіону і світу в цілому. Інчхонска стратегія, включає в себе 10 цілей, 27 завдань та 62 показника. Документ базується на «Конвенції про права осіб з інвалідністю» Організації Об'єднаних Націй в інтересах побудови відкритого, доступного і рівноправного суспільства для людей з інвалідністю в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Інчхонска стратегія спирається на наступні принципи Конвенції про права осіб з інвалідністю [20]:

- повагу до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, включаючи свободу робити свій власний вибір, і незалежності;
- недискримінація;
- повне й ефективне залучення та включення в суспільство;
- повага до особливостей інвалідів і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства;
- рівність можливостей;
- доступність;
- рівність чоловіків і жінок;
- повага до здібностей дітей з інвалідністю та повага до їхніх прав зберігати свою особистість.

Інчхонська стратегія дозволяє Азійсько-Тихоокеанському регіону відстежувати прогрес на шляху підвищення якості життя та дотримання прав 650 млн. людей з інвалідністю в регіоні, велика частина яких проживає в неприйнятних умовах. Секретаріату ЕСКАТО доручено доповідати кожні три роки аж до закінчення десятиліття в 2022-му році про хід здійснення «Декларації міністрів» і «Інчхонскій стратегії»

Після Міжнародної конференції з доступного туризму в Малайзії 2014-го року, Азійсько-Тихоокеанська мережа з доступного туризму («The Asia-Pacific Network for Accessible Tourism») була започаткована та офіційно створена у вересні 2019 року з метою створення «доступного та інклюзивного туризму для всіх» в Азії та Тихому океані і передбачала наступні цілі [6]: держави інтегрують всі заходи, пов’язані з доступним туризмом в Азійсько-Тихоокеанському регіоні; уряди проводять дослідження та розробляють навчальні настанови та посібники, які мають на меті зробити Азійсько-Тихоокеанський регіон доступним для туристів похилого віку та туристів з обмеженими можливостями; створення рейтингової системи та винагорода туристичним компаніям, готелям та курортам, розробка

туристичних напрямків та залучення кваліфікованих операторів у регіон АТР, які дотримуються цієї системи.

Держави повинні надавати та поширювати інформацію, що стосується доступних турів, закладів та послуг, брати участь у заходах, тренінгах, бесідах та семінарах в Азіайсько-Тихоокеанському регіоні з метою ознайомлення з цією організацією та концепцією доступного туризму для людей з обмеженими можливостями та літніх людей. Для реалізації даних цілей виникає потреба діалогу з існуючими міжнародними організаціями з метою сприяння інклюзивного туризму.

Отже, азійські держави також внесли вклад у забезпечення прав осіб з інвалідністю. Також вони є чи не найпершими державами у світі, який здійснюють щорічний контроль за поставленими виконаними завданнями.

3.2 Основні азійські центри розвитку інклюзивного туризму

Інклюзивний туризм розвивається не лише в європейському, але й в азійському регіоні. У таких країнах як Сінгапур, Таїланд, Малайзія, Індонезія (Балі) [73], де є помешкання для осіб з особливими потребами, кімнати обладнані за західними стандартами, а також доступні транспортні гідравлічні платформи, або пандуси. Відповідно туристи з великими інвалідними візками можуть перебувати в таких приміщеннях довгий час. У цих країнах, хоч і рівень розвитку доступного туризму нижчий, ніж у європейських, однак азійський інклюзивний туризм залишається на достатньому та прийнятному рівні для більшості мандрівників з особливими потребами.

Місто Сінгапур, одне з найсучасніших міст Південно-Східної Азії, робить його доступним для мандрівників з усіх верств суспільства. Маючи понад 119 станцій, що зв’язують більшу частину острова, система масового

швидкого транзиту Сінгапуру є одним із найзручніших способів мобільності. Усі існуючі станції мають принаймні один безбар'єрний маршрут, пандуси та підйомники, а також туалети, доступні для людей на інвалідних візках, і ширші проїзні ворота. Кожен поїзд має два вагони, доступні для інвалідних візків, які розмічені наклейками на дверях екрану платформи та підлозі платформи [63].

Подорожі з вадами зору можуть використовувати брайлівські таблички в ліфтах станцій та тактильну бруківку на землі для навігації від входу до платформи. Назви станцій та інструкції щодо пересадки повідомляються на кожній зупинці поїзда. Особи з вадами слуху зможуть перевірити час прибуття та пункти призначення на різних екранах, розташованих навколо залізничної платформи. На всіх дверях платформи також встановлені блимаючі червоні вогні, щоб вказати, коли двері закриваються.

Понад 85% автобусів в Сінгапурі пристосовані для людей на інвалідних візках, і всі планові роботи автобусів для сінгапурських візок вимагають якнайшвидшої реалізації. Ці автобуси можна ідентифікувати за синіми табличками в передній частині автобуса. Водії автобусів також навчені допомагати з посадкою та висадкою [35].

Місцевий додаток для подорожей «Grab» [Дот. 7] також пропонує послугу «Grab Assist», яка пропонує додаткову допомогу людям похилого віку та подорожуючим на візках. Додаток доступний як в «Apple App Store», так і в «Google Play Store» [45].

Понад 95% пішохідних доріжок, стоянок таксі та зупинки для автобусів у Сінгапурі є безбар'єрними, що забезпечує легкий доступ для людей на візках, людей похилого віку та мандрівників із порушеннями чутливості. Багато готелів Сінгапуру обладнані такими зручностями, як номери для людей з обмеженими можливостями, душові кабіни та туалети, обладнані поручнями [Дот. 8].

Одним із найпопулярніших інклюзивних турів у Сінгапурі є тур «Пішохідна екскурсія по Сінгапуру» [64]. Екскурсія займає 3 години, у ході

якої відвідувачі мають змогу відчути історію сучасного Сінгапура: архітектуру, (старовинна та нова), місцеві делікатеси (тост кая та унікальне печиво).

У ході туру туристи оглядають старе поштове відділення Сінгапуру – сьогоднішній готель «Fullerton», відвідують найстарішу вцілілу будівлю Сінгапуру – старий Будинок парламенту, насолоджуються сінгапурський основний сніданок, тост кайя, відвідують Фонтан багатства, де загадують бажання, завітають до Музея печива, де куштують унікальне печиво. Потім туристів направляють до парку Мерліон, де вони дізнаються про міфічну національну ікону Сінгапуру – напівлева, напівриби – Мерліона [57]. Потім гід веде до найстарішого мосту на річці Кавенагського моста.

Екскурсія продовжується до Будинку Старого парламенту, найстарішої збереженої будівлі Сінгапуру. Є можливість дізнатися про його численні способи використання та розширення з часом, а також про реставраційні роботи, які перетворили споруду на сучасний Будинок мистецтв.

Далі туристи вирушають до Національної галереї, де знаходиться найбільша у світі колекція мистецтв Сінгапуру та Південно-Східної Азії. Відвідують комплекс «South Beach», де розташований Фонтан багатства, де буде запропоновано тричі пройти навколо міні-фонтану в центрі основи фонтану на щастя. Далі по програмі пропонується відвідання Музею печива, щоб скуштувати унікально ароматизовані печива, такі як Чифон Пандан, краб чилі та курячий рис. Після цього 3-годинна пішохідна екскурсія закінчиться, і гід вручає туристам кілька подарунків.

У Таїланді, у приморському місті, є комплекс з 2-х вілл із видом на басейн, який є однією з найбільш доступних житлових споруд у світі. Кожна вілла має 2 спальні, кожна з яких оснащена медичними ліжками на 3 рухи, електричним ліфтом та ванною кімнатою, як стандартною, так і для осіб з обмеженими можливостями. До басейну між двома віллами можна піднятися на підйомнику та мати платформу для джакузі для гідротерапії. У готелі є власний доступний мікроавтобус, який клієнти можуть орендувати [71].

Один із популярних тайських турів для осіб з особливими потребами є тур «Відпочинок для всіх» – це мета, і туроператори пропонують, як приклад, цей тур по Таїланду для туристів з вадами слуху та зору. Цей 11-денний тур був спеціально розроблений з урахуванням їхніх особливих потреб, і він надасть будь-якому учаснику всеосяжний смак країни [66]. За час проведення в турі туристи відвідують столицю країни – Бангкок (екскурсію містом проводить персональний гід), «Ват Пхо» – храм лежачого Будди та «Ват Арун» – храм світанку. Далі туристи відвідують Квітковий ринок (Пак Клонг Талат). Окрім візиту до Бангкока, туристи прибувають в інші населені пункти поблизу столиці, які входять в програму туру. Наприклад, місто Канчанабурі, де розташований відомий міст, що проходить через річку Квай. У даному населеному пункту відвідувачі здійснюють прогулянку історичною «Залізницею Смерті». Після візиту провінції, туристам пропонується відпочинок у гарячих джерелах в Сайоку.

Окрім цього, програма туру передбачає відвідання «Elephant’s World». Це заповідник для слонів, які постраждали унаслідок браконьєрської діяльності, де туристи мають змогу познайомитись зі слонами [Дот. 10]. Тут немає верхової їзди, немає циркових фокусів, лише дбайливе середовище для цих чудових тварин. Туристи дізнаються як про них піклуються та про їх складну соціальну структуру [66].

Тур досить довготривалий, тому після заповідника туристи вирушають до Аюттхая та відвідують селища Баан Банг, Мае Май, де мають змогу дізнатись про деякі з місцевих ремесел.. По приїзду туристам пропонують підбадьорливий масаж, який проводять місцеві люди з вадами зору. Потім відбувається вечеря, яка проходить на власній рисовій баржі, щоб здійснити круїз навколо історичного острова Аюттхая [50].

Після Аюттхая туристи здійснюють виїзд до Саттахіпа та ознайомлюються з місцевим житлом. Після обіду можна відпочити на незайманому пляжі та поплавати.

Наступною точкою прибуття є населений пункт Районга. Його відвідують з метою риболовлі. Також туристам пропонують спільне барбекю на пляжі. Даний населений пункт є останнім місцем візиту, яке означає завершення туру.

Інші країни, такі як В'єтнам або Камбоджа, мають обмежений доступ і можуть бути придатними лише для людей, які користуються ручним інвалідним візком. Навіть достатньо, якщо ці люди мають мінімальну рухливість, що дозволяє їм пересуватися на коротку відстань (до стільця, чи до ванної кімнати).

У будь-якому випадку, у всіх країнах Південно-Східної Азії доступний персонал, який може допомогти людям з обмеженими можливостями отримати доступ до транспортних засобів та туристичних визначних пам'яток за наявності певного бар'єру. Для осіб повністю осліплих та із вадами зору проблем немає, оскільки їх легко запросити вихователям, які розмовляють англійською. Для людей, які з вадами слуху, доступні гіди, які розмовляють мовою жестів.

Натомість, як представник Азії, але західної, варто відзначити Ізраїль у сфері інклюзивного туризму. Наприклад, відома пам'ятка Масада – скеля з легендарною фортецею неподалік від Мертвого моря, стала доступна для людей з обмеженнями аж до самої вершини [Дот. 9]. Частина цього найважливішого туристичного об'єкта була облаштована так, щоб ті, хто мають вади зору, могли сприймати стародавні камені на дотик. Велика увага приділяється і облаштуванню пляжів Ізраїлю. На них розташовані спеціально обладнані ліфти, роздягальні, душові кабінки, туалети, тераси з навісами і зручними під'їздами і спусками до моря. Для купання існують спеціальні візки для води. На набережній розташовано багато кав'ярень і ресторанів, автостоянок, крамничок, амфітеатр [30].

Серед мільйонів туристів, які щороку відвідують Ізраїль, є багато людей з обмеженими можливостями. Причина в тому, що країна стає все більш доступною, бо ізраїльський уряд робить все для того, щоб особи з

обмеженими можливостями не відчували серйозних труднощів під час перебування на Святій Землі. У свою чергу, протягом п’яти років компанія Smartrip [65] розробляє та надає своїм клієнтам екскурсії будь-якої складності. Ізраїль ідеально підходить для тих, хто подорожує на візку.

Отже, будь-який візит до Ізраїлю починається в міжнародному аеропорту Бен-Гуріон. Повітряні ворота країни чудово пристосовані для зустрічі туристів з обмеженими можливостями. Кожна людина в інвалідному візку отримує персональний супровід, щоб легко вийти з терміналу. Крім того, для мандрівників з особливими потребами є спеціальні митні палуби та вікна паспортного контролю. Крім того, в аеропорту Бен-Гуріон є просторні ліфти і, звичайно, повністю обладнані туалети для туристів з вадами здоров’я.

Після прибуття найзручніший транспорт для перегляду Ізраїлю – це спеціальний фургон. Smartrip пропонує гостям сучасні транспортні засоби з підйомником позаду для осіб з інвалідністю. Такі мікроавтобуси можуть приймати на борт до шести людей на візках. Плюс, є звичайні місця для супроводжуючих та екскурсоводів [Дот. 3].

Як правило, в Ізраїлі всі транспортні питання, що стосуються осіб з обмеженими можливостями, успішно вирішуються. Звичайні громадські автобуси також обладнані ліфтами, майже без винятків. В Єрусалимі туристи, які пересуваються на візках, можуть покататися на легкій залізниці. Ізраїльські засоби для перевезення відповідають найвищим стандартам комфорту. Крім того, будь-який турист з вадами здоров’я в Ізраїлі може замовити спеціальне таксі. А також орендувати моторизований візок або зручний міні-скутер.

Ізраїль намагається показати людям з обмеженими можливостями свою країну у всьому його дивовижному різноманітті. Ретельно перевіряються всі маршрути, ретельно вивчаються всі визначні пам’ятки на наявність. Як і всі туристи, люди з обмеженими можливостями можуть вільно вирішувати, яким буде їхній візит до Ізраїлю. Хтось обирає масову екскурсію з відвідуванням

усіх знакових місць – від біблійної Галілеї до святих місць Єрусалиму. А деякі воліють проводити час у готелях високого класу на Мертвому морі з розкішним спа-центром або в Середземному морі. Однак і те, і інше можна поєднувати. Важливо підібрати одну з готових екскурсій, в якій екскурсії чергуються із відпочинком на узбережжі на численних пляжах для людей з обмеженими можливостями.

Досить популярною є «Панорамна екскурсія по Хайфі, Бахайськими садами та Тель-Авіву». Це мальовнича 8-годинна подорож одними з найкрасивіших районів Ізраїлю.

Екскурсія розпочинається на березі Тель-Авіва, коли персональний гід та водій забирають туристів із круїзного терміналу в Хайфі на мікроавтобусі, доступному для людей на інвалідних візках. Потім здійснюється виїзд до прекрасного місто Хайфа з Панорамної вулиці над Бахайськими садами. Далі туристи відвідують вражаючі Бахайські сади, а також Бахайський храм Звідти вони прибувають до Акри, щоб відвідати лицарські зали, колись використовувані лицарями госпітальєрами під час хрестових походів, і виявлені під містом під час археологічних розкопок [61].

Наступною зупинкою екскурсії є Старе місто та ринок Акко, де туристи зупиняються на обід у доступному ресторані, після чого відвідують Тель-Авів. Тут вони мають змогу отримати панорамний вид на друге за величиною місто Ізраїлю та зупинитись у Старій Яффі (Йоппа), щоб відчути культуру та красиві пам’ятки одного з найстаріших портових міст у світі. Це означатиме закінчення екскурсії на березі Тель-Авіва, після чого водій повертає туристів до круїзного терміналу в Хайфі.

Отже, азійський інклюзивний туризм має теж чим потішити відвідувачів, заохочувати дізнаватись про їхні країни все більше й більше інформації, отримуючи від цього задоволення. Висококваліфіковані працівники, які забезпечують послуги для осіб з інвалідністю, завжди сприятимуть досягненню мети поїздки для туристів з особливими потребами [53].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже інклюзивний туризм в Азії, на відміну від Європи, розвинений менш динамічно. Але є деякі напрями, які дозволяють туристам з інвалідністю подорожувати і дізнаватись щось нове щодо Азії. Популярними напрямками є:Сінгапур, Таїланд, Малайзія, Індонезія.

Безумовно, Сінгапур є одним із найдоступніших міст у світі, як і належить одній з небагатьох країн, які офіційно прийняли принципи універсального дизайну. Широкомасштабна та довготривала урядова кампанія суттєво покращила доступність державної інфраструктури та транспорту. Пішохідні доріжки у місті ремонтуються чудово, з численними бордюрними доріжками та тактильним мощенням. Майже всі туристичні визначні пам’ятки пристосовані для інвалідних візків. Місто Сінгапуру, одне з найсучасніших міст Південно-Східної Азії, робить його доступним для мандрівників з усіх верств суспільства.

Таїланд теж пристосований для осіб з інвалідністю. Номера готелів повністю відповідають міжнародним стандартам доступності. Доступні парковки для візків. В публічних місцях для туристів на візках обладнані громадські туалети. Є можливість орендувати інвалідні коляски для маломобільних гостей. Безумовно, популярним центром відвідання країни особам з інвалідністю є столиця Бангкок. Основними місцями візиту є Аюттхая, Саттахіп, Канчанабурі, які пропонуються програмами відпочинку для туристів різної категорії інвалідності.

Також розвитку туризму для осіб з особливими потребами сприяє Ізраїль і може запропонувати навіть сталі тури з використанням нових обладнань, які спрощуватимуть поїздку для туристів з вадами руху, слуху, зору, тощо. Багато районів Ізраїлю дуже доступні та дуже зручні для користування. Країна охоплює багато найпопулярніших місць, які туристи охоче прагнуть відвідувати. Популярними місцями для інклюзивного

туризму в Ізраїлі є: Тель-Авів, Єрусалим (Море Галілея, Мертве море, Фортеця Масада, Набережна Кінерет, тощо)

Натомість, для забезпечення прав осіб з інвалідністю, необхідна напрацьована нормативно-правова база. Розглядаючи азійські країни, то в рамках співробітництва АТР держави напрацювали наступні нормативно-правові документи, а саме «Бангкокські рекомендації щодо доступного туризму в Азії та регіоні Тихого океану». Подані рекомендації покладаються на уряди, державні установи, туристичний бізнес та наукові кола, спрямовані на сприяння розвитку інклюзивного туризму в регіоні, націлюючи широкий спектр заходів як для спеціалізованих, так і для основних послуг. «Конвенція про права людей з обмеженими можливостями» забезпечує права осіб з інвалідністю, і вимагає повагу щодо даної категорії осіб у будь-якій сфері життєдіяльності. «Декларація міністрів про Азійсько-Тихоокеанське десятиліття осіб з інвалідністю» 2012-2022 роки покладає відповідальність на уряди, зокрема азійських держав, щодо регулювання прав та свобод осіб з інвалідністю. «Інчхонська стратегія забезпечення реальних прав осіб з інвалідністю в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні» була створена з метою побудови відкритого, доступного і рівноправного суспільства для людей з інвалідністю в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Останній документ найважливішою напрацьованою стратегію, яка сприятиме захисту людей з обмеженими можливостями.

Нововведенням у сприянні розвитку інклюзивного туризму є створення у 2019-му році «Азійсько-Тихоокеанської мережі з доступного туризму», з метою сприяти розвитку інклюзивного туризму в регіоні Азії та Тихого океану.

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

4.1 Проблеми розвитку інклюзивного туризму

Туризм як важливе соціальне явище сучасності активно впливає на життєдіяльність суспільства, хоча і залежить від нього [27]. У той же час туризм виконує ще одну дуже важливу функцію – соціально-реабілітаційну по відношенню до людей з інклюзії.

Розглядаючи проблеми інклюзивного туризму, можна відзначити його виняткову важливість і особливість як засобу рекреації і пізнання навколишнього світу.

Інклюзивний туризм має широке охоплення практично всіх видів соціальної (комунікативна, соціально-побутова, соціально-педагогічна, соціально-культурна, соціально-психологічна адаптація) і фізичної реабілітації (оздоровлення, психоемоційний вплив, соціально-побутова, соціально-екологічна реабілітація).

Однак для забезпечення можливостей реалізації подорожей, походів та екскурсій для людей з інвалідністю важливо створити необхідні умови, зробити туризм безпечним і доступним для них. Основні фактори, що сприяють адаптації осіб з інвалідністю, завдяки інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму (ІРСТ) зображені в [Дот. 4]. Водночас можна назвати наступні фактори, що обмежують або впливають на можливість організації інклюзивного туризму [32]:

- фізичний стан потенційних туристів (інвалідність, обмежена дієздатність);
- матеріальне становище потенційних туристів;
- відсутність спецтранспорту для туристичної поїздки;
- завищені ціни на засоби розміщення;

- наявність бюрократичних перешкод (наприклад, складності процедур оформлення віз для закордонних поїздок);

- відсутність або слабкий розвиток заходів щодо соціальної підтримки туризму та відпочинку;

- проблема слабкої інформованості про можливості отримання необхідного або бажаного туристичного продукту і слабкий розвиток маркетингу (обмеженість набору туристичних послуг і туристичних напрямів, доступних для осіб з обмеженими можливостями);

- відсутність необхідної мотивації людей до потреби подорожей.

Для вирішення перерахованих проблем може бути запропонований наступний комплекс заходів [30].

1) Створення транспортної та гостьових інфраструктур інклюзивної туризму, яка включає обладнання аеропортів, залізничних і автовокзалів, вагонів і автобусів, наявність спеціальних стоянок, підйомників, траволаторів, будівництво та вдосконалення доріг, транспортних засобів, розробка адаптивної системи продажу квитків.

2) Розширення мережі готелів, заохочення їх будівництва через податкові послаблення, якими можуть скористатися фізичні і юридичні особи. Наприклад, звільнення готелів від податку строком на п’ять років після введення їх в експлуатацію, оснащення спеціальними зручностями готельних номерів.

3) Розвиток мережі лікувально-оздоровчих закладів (медичний туризм), завдяки яким люди з обмеженими фізичними можливостями зможуть зміцнити своє здоров’я і, як наслідок, підвищити рівень своїх можливостей подорожувати. Це підтримає туристичну активність населення з невисоким рівнем доходів, сприятиме розвитку сімейного відпочинку з використанням поза сезонного туризму.

4) Розширення турфірмами і туроператорами спектра своїх послуг, як фактора фінансової стабільності, формування туристичних напрямів відповідно до потреб відповідних груп населення.

5) Розвиток системи інформаційного забезпечення туристично-екскурсійних послуг, доступних для людей з інвалідністю різних категорій; прийняття державної програми з розвитку соціального туризму «доступного для всіх» [3].

Яскравим прикладом щодо вирішення проблем, з якими можуть зустрітись особи з інвалідністю – «Гонконгське товариство реабілітації» було засноване в 1959-му році і завдяки наданим послугам, дослідженням та активній діяльності сприяє «співпраці у напрямку побудови зацікавленого, всеохоплюючого та турботливого суспільства», щоб люди з інвалідністю могли жити справедливим повноцінним життям [6]. Останнім часом Товариство реабілітації Гонконгу виявило, що люди з інвалідністю стикалися з кількома проблемами у місті, такими як:

• Недостатньо доступних приміщень та дизайну в парках і пляжі;

• Недостатня інформація про доступність екскурсій пункти та споруди;

• Недостатня підготовка та досвід для екскурсоводів та екскурсійні супроводи.

Для вирішення цих питань було здійснено кілька проектів. По-перше, було започатковано серію «Доступних днів веселощів на пляжі», в рамках яких ряд волонтерів допомагали інвалідам, які не мають змогу пересуватись самотужки, провести день на пляжі за підтримки п’яти плавучих інвалідних візків [24]. Ці пляжні дні сприяли співпраці з неурядовими організаціями, спеціальними школами та відповідними органами влади.

Крім того, Гонконгське товариство реабілітації подає запит на перевірку доступності певних об’єктів. Наприклад, Товариство вимагає, щоб відповідні державні відомства надавали доступні засоби доступу, пляжні килимки та плавучі пляжні інвалідні візки для оренди на громадських пляжах. Крім того, ініціатива «Доступні дні веселощів на пляжі» викликала інтерес із боку ЗМІ, а згодом призвела до підвищення обізнаності громадськості про проблеми, з якими стикаються люди з інвалідністю під час доступу до громадських місць у місті [9].

Наступним проектом, спрямованим на вирішення питань доступності, був «Гонконгський довідник доступу». Проект мав на меті оновити веб-сайт «Гонконгського посібника доступу», щоб покращити досвід користувачів у доступі до інформації про доступні екскурсійні пункти та споруди Гонконгу. Проект досяг цього шляхом оновлення вмісту, включаючи визначні місця, включаючи заміські парки та пляжі, та впровадження наступних технологічних модернізацій [10]:

• рівень веб-доступності W3C AA;

• 360-градусні фотографії та відео;

• веб-сайт із текстовою та картографічною версіями;

• веб-дизайн, що реагує на мобільні пристрої;

• функція пошуку доступних туалетів.

У третьому проекті під назвою «Співпраця з туристичною індустрією з метою підвищення кваліфікації туристичних гідів та супроводжуючих туристів» було залучено дочірню компанію Гонконгського товариства з реабілітації «Easy-Access Travel», зареєстровану туристичну агенцію. Через представників «Easy-Access Travel» у Раді туристичної індустрії Гонконгу Гонконгське товариство реабілітації допомагає раді оновити навчальний план для туристичних путівників та екскурсійного супроводу в обслуговуванні людей з інвалідністю та людей похилого віку. Крім того, товариство співпрацює з радою та запрошує тренерів туристичних путівників та екскурсоводів відвідати «Доступні тури», щоб вони змогли на практиці дізнатись про доступність. Під час реалізації трьох проектів були визначені такі постійні проблеми [73]:

• Забезпечення фінансування, включаючи пожертви та спонсорство;

• Людські ресурси для надання послуг та навчання; і

• Пошук волонтерів, особливо корпоративних.

Також, до вирішення проблем інклюзивного туризму долучається Ізраїль, який є відносно доступним для людей з обмеженими можливостями.

У 2019-му році країну відвідало 4,55 мільйона туристів [68], що на 10% більше, ніж у 2018-му році, і ця кількість частково є результатом маркетингової роботи, яка стосується певних груп . «Ізраїль може і повинен продавати себе як напрямок для туристів з обмеженими можливостями», – таку думку наводить Юваль Вагнер, засновник і президент компанії «Access Israel», яка сприяє доступу в Ізраїлі для всіх типів інвалідності та в усіх сферах життя. У готелях є доступні номери, а Ізраїльський орган охорони природи та національних парків та Єврейський національний фонд дуже добре організовані [53].

Люди з інвалідністю становлять 18% населення Ізраїлю. Третина з них має інвалідність середнього або високого рівня. Доступність повинна охоплювати весь досвід подорожей, від замовлення рейсу до інформації про перевезення та визначних пам’яток у пункті призначення. Одним із секторів, який реалізує потенціал туристів з обмеженими можливостями, є круїзи. У круїз вкладено багато. кораблів, і це великий цільовий ринок, який може бути джерелом прибутку. Значною мірою Ізраїль є однією з найрозвиненіших країн у цьому аспекті, і є можливість просувати країну як доступне місце призначення. тепер більше обізнаності про доступність у громадському транспорті та готелях. Вагнер також наголошує на важливості інформації про ступінь доступності, а не лише про те, що вимагається законодавством. На таких сайтах, як «Booking.com» та «Tripadvisor», є можливість шукати готелі з категорією фільтру для доступності. Це не завжди надійно, але є показником. В Ізраїлі закон вимагає сервісного навчання та вимагає публікації заходів щодо доступності на веб-сайті компанії та кол-центр. Це не завжди викладається іноземними мовами. Компанії повинні усвідомити, що надання інформації дуже важливе. Вони очевидно, зацікавлені в тому, щоб зробити їх доступними відомими.

Проблема починається, коли відбувається перехід до туризму, де залучені великі групи, і в Ізраїлі спостерігається дві прогалини: не вистачає номерів в готелях, і мало автобусів з підйомниками на інвалідних візках.

Великі готелі можуть мати, можливо, п’ять номерів для людей з обмеженими можливостями; є потреба збільшити цю кількість, а також розрізнити між доступними кімнатами та прийнятними кімнатами, яких достатньо для багатьох людей з обмеженими можливостями.

Чим серйозніша інвалідність, тим дорожча поїздка, наприклад, в оренді автомобіля з підйомником на інвалідному візку або в виборі готелю, який буде зручнішим [55]. Міністерство туризму в Ізраїлі розуміє проблему і навіть створило для неї департамент. Використовується глобальний потенціал мільярда туристів з обмеженими можливостями. Поки Ізраїль може задовольнитись невеликою часкою цього, і це не займе таких зусиль. Потрібно збільшити доступність реклами різними мовами, а також забезпечити більше готельних номерів та адаптованих автобусів, і тоді країна матиме змогу приймати більшу кількість туристів з особливими можливостями.

У цілому, за оцінками ВООЗ (станом на 2019 рік), 15% населення потребує допомоги у забезпеченні доступності [38]. Для цих людей доступний простір є важливим для того, щоб мати можливість здійснювати щоденні заходи, включаючи дозвілля. Крім того, у багатьох людей виникають певні тимчасові труднощі, такі як вагітні жінки, що одужують після аварії, діти тощо. Прогресивне старіння населення, пов’язане з більшою тривалістю життя в розвинених країнах, також спричинює збільшення кількості людей з обмеженою рухливістю .

Приблизно 70% європейців з обмеженими можливостями мають фізичні та економічні можливості для подорожей, це еквівалентно понад 58 млн. особам-потенційним відвідувачам лише в Європейському Союзі [53]. У випадку з Німеччиною люди з фізичними вадами щороку витрачають на подорожі близько 5 мільярдів євро, хоча кількість поїздок зменшилась через відсутність доступності в туристичних районах Європи.

У Європі та Сполучених Штатах Америки проживає більшість спеціалізованих туристичних агентств у цій галузі забезпечення доступного

туризму. Однак компанії у всьому світі починають з’являтися внаслідок зростаючих потреб, обумовлених туризмом високого класу та через збільшення тривалості життя в розвинених країнах.

Просуваючись до теми інклюзивного туризму, АСЕАН спрямовує свої зусилля. Ціль інклюзивного сектору туризму може бути досягнута лише тоді, коли АСЕАН подолає певні виклики, особливо в менш розвинених частинах регіону. Деякі виклики, які були висвітлені в Стратегічному плані туризму АСЕАН на 2016-2025 роки, включають слабкі політичні рамки для включення сталого розвитку туризму та відсутність пріоритетності туризму в інвестиціях у державну інфраструктуру [2]. Щоб подолати ці виклики та зберегти Південно-Східну Азію як дуже затребувану туристичну дестинацію, держави-члени повинні більше інвестувати в туристичну інфраструктуру для подальшої реалізації та максимізації свого ринкового потенціалу. Це можна зробити, задовольнивши потреби всіх туристів, як у регіоні, так і за його межами, включаючи інвалідів та людей похилого віку, жінок та дітей.

Із ростом інтернету, планування через нього подорожей також стає все більш поширеним, що призводить до збільшення онлайн-карт доступності. Як приклад, починаючи з 2016 року, компанія «Lonely Planet» почала пропонувати доступні інтернет-ресурси по країнах.

Отже, інклюзивний туризм потребує значних ресурсів задля задоволення потреб осіб з інвалідністю. А саме, адаптувати аеропорти, вокзали, автостанції, власне міський транспорт для полегшеного пересування туристам з обмеженими можливостями. Також є потреба в оснащенні готелів для таких відвідувачів. Не кожна крахна спроможна витримати такі випробування, але є достатньо спроб. На прикладі Ізраїлю, країна готова збільшувати кількість туристів з інвалідністю, але потребує більше ресурсів. Однак не лише це є проблемою для розвитку даного виду туризму. Такі подорожі вимагають значних витрат, на оснащення, на супровід, на організацію туру. Водночас, гідам стає важко працювати, коли організовують тур для великої групи туристів.

Задля вирішень таких питань на країни, які приймають туристів, покладають завдання на дотриманні умов перебування відвідувачів. І тому створюють спеціальні органи, як здійснюють контроль над забезпеченням подорожей туристів, а також регулярна звітність щодо реалізації тих чи інших проектів.

4.2 Перспективи розвитку інклюзивного туризму

Економічна та соціальна комісія для Азії та Тихого океану (ЕСКАТО) служить регіональним центром Організації Об'єднаних Націй, що сприяє співпраці між країнами для досягнення інклюзивного та сталого розвитку. Найбільша регіональна міжурядова платформа з 53-ма державами-членами та 9-ма асоційованими членами, ЕСКАТО виникла як потужний регіональний аналітичний центр, що пропонує країнам надійні аналітичні продукти, які проливають уявлення про економічну, соціальну та екологічну динаміку регіону. Стратегічна увага Комісії полягає у виконанні «Порядку денного сталого розвитку до 2030-го року» [9], який вона робить шляхом посилення та поглиблення регіональної співпраці та інтеграції для сприяння зв'язкам, фінансовій співпраці та інтеграції ринку. Дослідження та аналіз ЕСКАТО у поєднанні з політичними консультативними службами, розбудовою потенціалу та технічною допомогою урядам спрямовані на підтримку амбіцій країн у галузі сталого та інклюзивного розвитку.

По всьому регіону зростає інтерес до просування доступного туризму. Існує багато переваг доступного туризму, включаючи хороші ринкові можливості, такі як збільшення кількості відвідувачів, підключення людей та сприяння більшій соціальній інтеграції людей з інвалідністю [6].

У 2019-му році Керала оголосила, що до 2021-го року зробить увесь штат, особливо туристичні напрямки, придатним для людей з обмеженими можливостями. А його проект безбар'єрного туризму отримав загальну згадку у Всесвітній туристичній організації ООН, яка привітала це як

«зародження глобальної дестинації» на нагородах «Accessible Destination Awards 2019».

Згідно з прес-релізом, директор з туризму Керала Бала Кіран отримав доручення Генерального секретаря ВТО Зураба Пололікашвілі під час церемонії нагородження, яка відбулася в Мадриді. Визнання отримано за реалізацію проекту в Тріссурі, центральному районі Керали, який також став єдиним пунктом призначення. в Індії. Крім того, Керала також стала першим штатом, який працював відповідно до вказівок туристичної організації, щоб зробити туристичні напрямки зручними для осіб з інвалідністю. Нагорода присуджувалась Всесвітньою туристичною організацією та Фондом ONCE, що працює для людей з обмеженими можливостями. Керала представила проект безбар'єрного туризму, який полягає у розробці щонайменше 120-ти напрямків у штаті для осіб з особливими потребами. Місто Тріссур, також відоме як культурна столиця Керала, є одним з перших напрямків, який зараз має всю необхідну інфраструктуру в основних туристичних дестинацій [54]. Міністр туризму Керала, вітаючи це досягнення, заявив, що до цього часу місто реалізувало безбар'єрний проект у 80-ти туристичних місцях, і що нагорода покращить репутацію Керала як світового туристичного напрямку [70]. Відповідно, міністр туризму Керала Рані Джордж заявив, що визнання ВТО є результатом інтересів держави у задоволенні міжнародних вимог нового часу. Він також запевнив, що ведеться робота над тим, щоб зробити всі туристичні місця придатні для осіб з інвалідністю, і що робота в районі Тріссур вже завершена. Послуги, які зараз доступні у основних туристичних місцях, включають аудіо та додаткові засоби для оголошень, кімнати для лактації, пандуси, відповідні брошури, кіоски із сенсорним екраном, інвалідні візки, вивіски та засоби для ходьби. Завдяки Керала Індія може стати ще одним центром відвідування туристами з особливими можливостями. Однак для цього потрібно залучати більше ресурсів, не лише наявність технічних засобів. Персонал повинен відповідати усім вимогам та сприяти безпечним, вдалим подорожам людей з інвалідністю.

Мартін Хенг, менеджер з питань доступних подорожей наголосив, що люди з обмеженими можливостями та люди з різними потребами в доступі подорожують і, швидше за все, подорожуватимуть з іншими. На основі презентації Мартіна (спочатку записаної 18 липня 2019 року в рамках інтернет-курсу GSTC з питань доступного туризму) та відповідних галузевих ресурсів, нижче наведено кілька ідей та уявлень про те, як і чому ми повинні сприяти не лише доступу інвалідам до нормальної життєдіяльності, але й інклюзивному туризму, який приносить користь насамперед їм [56].

Інклюзивний туризм полягає не лише у забезпеченні зручностей, доступних для інвалідних візків. Туристи похилого віку, батьки, які подорожують з маленькими дітьми, мандрівники з алергією та іншими захворюваннями. Це всі різні типи мандрівників, які мають різний ступінь обмеження доступності та вимоги до мобільності.

«Туризм для всіх» – це концепція, яка стосується зростаючого сегменту мандрівників з різноманітним колом потреб та вимог. Наприклад, те, що доступне для одного мандрівника, який є інвалідом на візку, може бути дуже важкодоступним або зовсім недоступним для іншого мандрівника з іншим типом інвалідності, порушенням мобільності чи іншими вадами.

Тому, стати більш інклюзивним є більш доцільною метою туристичної галузі, ніж зосереджуватись лише на «доступному туризмі» Інклюзивний туристичний бізнес або напрямок працює, щоб запропонувати позитивний досвід подорожей людям з різними потребами, звертаючись до них з різних точок зору, а також надаючи дизайнерські та сервісні рішення, спрямовані на охоплення якомога більшої кількості різних груп.

Із появою пандемії закриття авіасполучення між країнами, введення обов’язкового карантину для туристів і багато інших чинників вплинули на туризм, зокрема інклюзивний. У кінці 2019-го року туристична галузь була на підйомі: будувалися готелі, відкривалися ресторани, авіакомпанії набували нові літаки. Згідно опублікованому звіту МВФ про зовнішній туризм за 2020 рік, Португалія і Таїланд, економіка яких орієнтована на

іноземних мандрівників, зазнали збитків понад 3% від ВВП [21]. Глобальний дохід туристичної галузі в 2020-му році складе близько 447,4 млрд. доларів, що на 34,7% менше, ніж в попередньому. Безумовно, пандемія надасть довгостроковий вплив на індустрію туризму, не мине це й осіб з інвалідністю.

Натомість питання, щодо відновлення послуг інклюзивного туризму потребує все більшої уваги, оскільки через пандемію туристична галузь зазнала колосальних збитків. Очікується, що внутрішній туризм, на частку якого припадає близько 75% туристичної економіки в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку, швидше відновиться [3]. Він пропонує головний шанс для відновлення, особливо в країнах, регіонах та містах, де цей сектор підтримує багато робочих місць та підприємств [39].

Вплив кризи відчувається у всій екосистемі туризму, і для відкриття та відбудови напрямків необхідний спільний підхід. Туристичні підприємства та працівники отримують вигоду від загальноекономічних пакетів стимулів, при цьому багато урядів також запроваджують спеціальні заходи щодо туризму. Уряди та промисловість зосереджують свої зусилля на: скасуванні обмежень на поїздки та співпраці з бізнесом для отримання підтримки щодо ліквідності, застосування нових медичних протоколів для безпеки подорожей та сприяння диверсифікації їх ринків; відновлення довіри мандрівників та стимулювання попиту новими безпечними та чистими ярликами для цього сектору, інформаційними додатками для відвідувачів та кампаніями з просування внутрішнього туризму. підготовка комплексних планів відновлення туризму для відбудови напрямків, заохочення інновацій та інвестицій та переосмислення туристичного сектору.

Понад півроку кризи, пов’язаної з пандемією, ситуація продовжує змінюватися, а перспективи залишаються невизначеними. Очікується, що відновлення почнеться пізніше і буде повільнішим, ніж передбачалося раніше. Обмеження на подорожі та обмежувальні заходи, ймовірно,

діятимуть довше, і, як очікується, будуть скасовані лише поступово, з можливістю зміни в разі нових хвиль.

Переглянуті сценарії вказують на 60-80% зниження міжнародної туристичної економіки у 2020-му році, залежно від тривалості кризи та швидкості, з якою відновлюється подорож та туризм [38]. Зберігаючи базову лінію, згідно з якою потоки туризму залишались суворо обмеженими до червня, ці оцінки базуються на перегляді двох попередніх сценаріїв міжнародного прибуття туристів для району Організації економічного співробітництва та розвитку , доповненого третім сценарієм, який свідчить про те, що будь-яке значне відновлення суттєво відкладається до 2021 року:

Сценарій 1 (переглянутий): Міжнародні прибуття туристів починають відновлюватися в липні і поступово посилюються у другій половині року, але повільнішими темпами, ніж передбачалося раніше (-60%).

Сценарій 2 (переглянутий): Прибуття міжнародних туристів починає відновлюватися у вересні, а потім поступово посилюється в останньому кварталі року, але повільнішими темпами, ніж передбачалося раніше (-75%).

Сценарій 3 (новий): Прибуття міжнародних туристів починає відновлюватися в грудні на основі обмеженого відновлення міжнародного туризму до кінця року (-80%) [11].

Тому можна стверджувати, що можливість подорожувати зокрема особам з інвалідністю в даний момент залежить від темпів відновлення повного туристичного ринку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 4

Інклюзивний туризм туризм потребує втілення в життя осіб з інвалідністю. Однак відбуваються зіткнення з наступними проблемами: що обмежують або впливають на можливість організації доступного туризму: насамперед інвалідність, обмежена дієздатність, матеріальне становище потенційних туристів, відсутність необхідної інфраструктури, транспорту, високі ціни для переміщення особам з інвалідністю, наявність бюрократичних перешкод, тощо.

Є потреба в створенні транспортної та гостьової інфраструктури інклюзивного туризму, яка включає обладнання аеропортів, залізничних і автовокзалів, вагонів і автобусів, наявність спеціальних стоянок, підйомників, будівництво та вдосконалення доріг, транспортних засобів, розробка адаптивної системи продажу квитків. Це підтримає туристичну активність населення з невисоким рівнем доходів, сприятиме розвитку сімейного відпочинку з використанням поза сезонного туризму.

На прикладі Ізраїлю можна спостерігати, що країна рухається в напрямку залучення більшої кількості осіб з інвалідністю для задоволення їхніх потреб в туризмі. Однак і така держава не має достатньо ресурсів задля оформлення турів з великими групами осіб з інвалідністю.

Ізраїль ставить перед особливими проблемами доступність. Стародавні місця, які потрібно зберегти, непросто модернізувати. У 2012 році Кнессет ухвалив закон, згідно з яким до 2018 року більшість місць повинні бути доступними для людей з обмеженими можливостями. З тих пір було зроблено значні кроки, але доступність варіюється залежно від віку та розмірів будівель. Люди з обмеженими можливостями складають близько 20 відсотків ізраїльського населення. В діаспорі існує старіння населення, яке втратило субсидії «Право народження» і прагне побачити Ізраїль безпечним та доступним способом, тому країні було б корисно зробити доступність

пріоритетним. Ізраїль пропонує інклюзивні тури, але вони дорогі і підходять не всім.

Постійне забезпечення доступного туризму вимагає поєднання інтегрованих державних та приватних послуг, що забезпечують надійну та актуальну інформацію як для мешканців, так і для туристів. Тут також потрібні адекватні транспортні засоби та необхідний захист для забезпечення безпеки всіх.

Щодо перспектив для інклюзивного туризму, то варто зазначити, що в умовах пандемії COVID-19 питання щодо можливих подорожей, зокрема особам з інвалідністю, поки не розглядається. Для цього необхідне відновлення повноцінного ринку туристичних послуг. Із трьох сценаріїв щодо відновлення міжнародних перевезень для туристів поки варто вдаватись до останнього, оскільки в регіоні Європи трапляються все більше спалахів захворювань на корона вірус, що є небезпечним зокрема для осіб з особливими потребами. І тому, на даний момент даній категорії населення варто утриматись від поїздок. Отже Європа намагається відновлювати сполучення між країнами поступовими кроками, яке дозволить подорожувати туристам з усього світу.

Щодо регіону Азії, то увага прикута до нових напрямків розвитку інклюзивного туризму. Наприклад, Індія прагне залучати туристів з інвалідністю, основним центром якої являється штат Керала, шо представив проект безбар’єрного туризму, який полягає у розробці напрямків у штаті для осіб з особливими потребами. Також, місто Тріссур, як культурна столиця Керала, є одним з перших напрямків, який зараз має всю необхідну інфраструктуру в основних туристичних напрямках. Тому існує ймовірність, що в майбутньому даний штат стане одним з головних центрів інклюзивного туризму в регіонів Азії.

ВИСНОВКИ

Інклюзивний туризм – це вид туризму, який дозволяє особам з вадами щодо доступу, включаючи мобільність, зір, слух та когнітивні аспекти доступу, функціонувати незалежно, справедливо та гідно завдяки наданню універсально розроблених туристичних продуктів, послуг та середовища. Це визначення охоплює всіх людей, включаючи тих, хто подорожує з дітьми у візках, людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку.

Всесвітня туристична організація протягом останніх десятиліть намагалася підкреслити важливість туризму як соціального та відповідального фактору, в основі якої лежить філософія того, що всі люди мають однакові права на доступ до подорожей та туризму. Була напрацьована значна нормативно-правова база, яка забезпечувала права осіб з особливими потребами, зокрема: Манільська декларація з туризму, резолюції ООН щодо інклюзивного туризму, Міжнародна конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.

Пріоритетними напрямами (видами) інклюзивного туризму є: реабілітаційний, рекреаційний, спортивний, дитячий. Дані види притаманні для осіб з особливими потребами. Основною метою інклюзивного туризму є задоволення потреба людей будь-якої категорії інвалідності.

Для інклюзивного туризму Європа є найбільш притаманним місцем. Тут знаходяться елементи туристичної інфраструктури адаптовані в середньому на 80% (у Німеччині на 95%, в Іспанії на 90%, у Франції на 85%, в Фінляндії на 70%, в Угорщині на 65%)

В Іспанії є відповідний сервер з інклюзивної туризму, де туристи-відвідувачі можуть підібрати екскурсії, доступні туристам з різними потребами, дізнатися більше про те, як працює автотранспорт, знайти готель з адаптованої інфраструктурою і вузькоспеціалізованими послугами для людей з вадами слуху, зору, руху, замовити тур по маршруту, доступному для маломобільних людей, подивитися відео мовою жестів.

Каталонія є справжнім курортом для людей з обмеженими можливостями. Вулиці центру Барселони, міський транспорт адаптовані Під потреби осіб даної категорії. Рада з туризму в Барселоні велику увагу приділяє саме доступному туризму. Влада Каталонії докладає чимало зусиль задля полегшенню життєдіяльності людям з інвалідністю, створюючи необхідні умови (а саме, обладнання в готелях, матеріальні ресурси, довідкова інформація, дизайн туристичних сайтів під вимоги осіб з особливими потребами) Для туристів з вадами здоров'я спеціально адаптується туристична інфраструктура, видаються спеціалізовані каталоги, проводяться заходи.

Подібну практику можна побачити у Великобританії. Наземний транспорт пристосується до індивідуальних потреб, музеї пропонують цікаві і зручні туристичні програми, і навіть функціонує індивідуальний спеціалізований туристичний оператор «Tourism for all».

У Німеччині на спеціальному веб-сайті розміщені відповідні туристичні програми для осіб з вадами зору, слуху, руху, категорія доступних і недорогих готелів, супермаркетів, кафе, музеїв, розділ, де туристи мають змогу знайти події в місті з інклюзивним доступом, і безкоштовний додаток, який допоможе вибрати оптимальний маршрут.

Окрім Берліну вразити відвідувачів своєю красою здатний Мюнхен. Місто пропонує туристам з особливими потребами королівські палаци, видатні художні музеї, готичні церкви, пивні сади, безліч історичних пам'яток архітектури та багато іншого. Багато пам'яток розташовані поблизу одна-одної

Також достатній досвід щодо інклюзивного туризму має Париж. Це місто може запропонувати багато послуг для осіб з інвалідністю. Туристи мають змогу помилуватися прекрасним мистецтвом у Луврі, відчути жвавий лівий берег і собор Паризької Богоматері з перших вуст, прокататись по річці Сена вночі та здійснити одноденну поїздку до Версальського палацу.

Популярним центом інклюзивного туризму в Фінляндії є столиця – Гельсінкі. Порвоо, Північна Сатакунта. Туристам тут можуть запропонувати будь які атракції: прогулянка містами, керлінг, плавання, веслування, катання на санах. Фінляндія також захоплює власною архітектурою: Музей сучасного мистецтва Кіасма, Успенскьий православний собор, Ринкова Площа, тощо.

Угорщина в основному представляє інклюзивний туризм своєю столицею – Будапештом. Це місто пропонує розроблені екскурсії, призначені для осіб, які пересуваються на інвалідних візках, включають перевірені маршрути без кроків, без сходів та бордюрів, для того , щоб туристам з особливими потребами було зручніше почувати себе під час поїздки. Основними точками візиту є: Проспект Ондраші, Угорський державний оперний театр,Базиліка Святого Стефана, Верешмарті, Міст Елізабет, Статуя свободи, прогулянка по Дунаю на катері.

Також варто зазначити діяльність неєвропейських країн, зокрема Ізраїлю, країна яка взяла курс на залучення більшої кількості туристів з особливими потребами. Туристичні компанії активно розробляють тури, які задовольнятимуть потреби осіб з інвалідністю. Популярними місцями для інклюзивного туризму в Ізраїлі є: Тель-Авів, Єрусалим (Море Галілея, Мертве море, Фортеця Масада, Набережна Кінерет, тощо)

Ще одним представником азійського інклюзивного туризму є Сінгапур. Широкомасштабна та довготривала урядова кампанія суттєво покращила доступність державної інфраструктури та транспорту. Пішохідні доріжки у місті обладнані під потреби осіб з інвалідністю. Майже всі туристичні визначні пам’ятки пристосовані для інвалідних візків. Місто Сінгапуру, одне з найсучасніших міст Південно-Східної Азії, робить його доступним для мандрівників з усіх верств суспільства.

Таїланд теж пристосований для осіб з інвалідністю. Номера готелів повністю відповідають міжнародним стандартам доступності. Доступні парковки для візків. В публічних місцях для туристів на візках обладнані громадські туалети. Є можливість орендувати інвалідні коляски для

маломобільних гостей. Безумовно, популярним центром відвідання країни особам з інвалідністю є столиця Бангкок. Основними місцями візиту є Аюттхая, Саттахіп, Канчанабурі, які пропонуються програмами відпочинку для туристів різної категорії інвалідності.

Інклюзивний туризм є новим і перспективним напрямком у туристичній сфері країн світу, про що свідчить зростаюча світова статистика кількості людей з інклюзії та, в першу чергу, людей з інвалідністю. Становлення цього напряму пов'язане з цілою низкою дискусійних питань теоретико-методологічного спрямування.

Наявний закордонний досвід показує реальні можливості і перспективи розвитку інклюзивної реабілітаційно-соціального туризму при наявності супутніх (необхідних) для цього компонентів: доступні готельно-ресторанні та транспортні послуги, доступна туристична довкілля, відповідний захист прав осіб з інвалідністю, та повага та дотримання законів, тощо.

Упровадження інклюзивного туризму в туристичну сферу будь-якої країни супроводжується цілою низкою проблем, що включає в себе архітектурну, природну, туристичну, гастрономічну, соціально-побутову, інформаційну та іншу доступність.

Щодо перспектив для інклюзивного туризму, то варто зазначити, що в умовах пандемії COVID-19 питання щодо можливих подорожей, зокрема особам з інвалідністю, поки не розглядається. Для цього необхідне відновлення повноцінного ринку туристичних послуг. Із трьох сценаріїв щодо повернення міжнародних прибуттів туристів поки варто зупинитись на останньому, оскільки в регіоні Європи трапляються все більше спалахів захворювань на COVID-19, що є небезпечним зокрема для осіб з особливими потребами. І тому, даній категорії населення варто утриматись від поїздок. Отже Європа намагається відновлювати сполучення між країнами поступовими кроками, яке дозволить подорожувати туристам з усього світу.

Щодо регіону Азії, то увага прикута до нових напрямків розвитку інклюзивного туризму. Наприклад, Індія прагне залучати туристів з

інвалідністю, основним центром якої являється штат Керала, шо представив проект безбар’єрного туризму, який полягає у розробці напрямків у штаті для осіб з особливими потребами. Також, місто Тріссур, як культурна столиця Керала, є одним з перших напрямків, який зараз має всю необхідну інфраструктуру в основних туристичних напрямках. Тому існує ймовірність, що в майбутньому даний штат стане одним з головних центрів інклюзивного туризму в регіоні Азії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Adopted by UNWTO General Assembly Resolution A/RES/637(XX) of August 2013, updating the 2005 UNWTO Recommendations. URL: http://www.lhac.eu/?i=accessible-cities.en.reference-documents.114 (Last accessed: 18.07.2020)

2. ASEAN Tourism Strategic Plan 2016-2025. Manila, the Philippines, Press Conference of the ASEAN Tourism Forum (ATF), 2016. URL: https://www.asean.org/storage/2012/05/ATSP-2016-2025.pdf (Last accessed: 27.10.2020)

3. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-commission-tourism-transport-2020-and-beyond_en.pdf (Last accessed: 21.09.2020)

4. Das neunte Buch des öffentlichen Gesetzes, 2001 URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*[@attr_id=%27bgbl101s1046.pdf%27]#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl101s1046.pdf%27%5D__1601641228986 (Last accessed: 20.08.2020)

5. Gesetz zur Chancengleichheit für Menschen mit Behinderungen, 2002. URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*%255B@attr_id=%27bgbl102s1467.pdf%27%255D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl102s1467.pdf%27%5D__1601641781295 (Last accessed: 20.08.2020)

6. Investing in Accessibility DISABILITY AT A GLANCE 2019: in Asia and the Pacific, 2019. URL:

https://www.unescap.org/sites/default/files/publications/SDD-DAG-2019.pdf (Last accessed: 15.09.2020)

7. Research for TRAN Committee - Transport and tourism for persons with disabilities and persons with reduc d mobility, 2018. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617465/IPOL_STU(2018)617465_EN.pdf (Last accessed: 21.09.2020)

8. The Recommendations from the Second International Conference on Accessible Tourism held November 22 - 24, 2007 at the United Nations in Bangkok, Thailand. URL: https://www.accessibletourism.org/resources/bangkok_-recommendations_2007_en-2.pdf (Last accessed: 21.09.2020)

9. The 2030 Agenda for Sustainable Development and the SDGs. European Commission, 2015. URL: https://ec.europa.eu/environment/sustainable-development/SDGs/index_en.htm (Last accessed: 12.11.2020)

10. Tourism and the European Union. Recent trends and policy developments, 2015: URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/568343/EPRS_IDA(2015)568343_EN.pdf (Last accessed: 20.09.2020)

11. Tourism Policy Responses to the coronavirus (COVID-19). OECD, 2020. URL: https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/(15.11.2020)

12. United Nation. Department of Economic andf Social Affairs Disability. United Nations Decade of Disabled Persons 1983-1992. URL: https://www.un.org/development/desa/disabilities/united-nations-decade-of-disabled-persons-1983-1992.html (Last accessed: 15.08.2020)

13. United Nations Organization. Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006. URL: https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html (Last accessed: 16.08.2020)

14. United Nations Organization. Standard rules on the equalization of opportunities for persons with disabilities, Resolution 48/96, 1990.URL:

https://www.who.int/disabilities/policies/standard_rules/en/ (Last accessed: 23.08.2020)

15. World Tourism Organization. Creating Tourism Opportunities for Handicapped People in the Nineties, prepared with the help of experts from the ONCE Foundation, UNWTO, Madrid, 1991. (Last accessed: 25.08.2020)

16. World Tourism Organization.. Accessible Tourism for All, UNWTO, Madrid, 2005. (Last accessed: 17.08.2020)

17. Всемирная программа действий в отношении инвалидов резолюцией 37/52Генеральной Ассамблеи ООН от 3 декабря 1982 года-URL:http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disability (Last accessed: 15.08.2020)

18. Инчхонская стратегия обеспечения реальных прав инвалидов в Азиатско-Тихоокеанском регионе. Организация Объединенных Наций Экономическая и социальная комиссия для Азии и Тихого океана (ЭСКАТО) Бангкок, 2013. URL: https://www.unescap.org/sites/default/files/Incheon%20Strategy%20%28Russian%29.pdf (Last accessed: 31.10.2020)

19. Конвенция ООН о правах инвалидов, 2006. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disability.shtml (Last accessed: 15.08.2020)

20. Межправительственное совещание высокого уровня по заключительному обзору хода осуществления Азиатско-тихоокеанского десятилетия инвалидов, Инчхон. 2003-2012 годы. URL: https://www.unescap.org/sites/default/files/APDDP3_3R.pdf(Last accessed: 31.10.2020)

21. 2020 External Sector Report: Global Imbalances and the COVID-19 Crisis. International Monetary Fund, 2020. URL: https://www.imf.org/en/Publications/ESR/Issues/2020/07/28/2020-external-sector-report (Last accessed: 10.11.2020)

Література

22. Darcy, S., & Dickson, T. A Whole-of-Life Approach to Tourism: The Case for AccessibleTourism Experiences. Journal of Hospitality and Tourism Management, 2009. 16(1), 32-44 (Last accessed: 13.08.2020)

23. English Tourist Board and Holiday Care Service. Tourism for All, Report of the Working Party, English Tourist Board, 1990. London. (Last accessed: 14.08.2020)

24. Белоусова, Н.В. Инклюзивный туризм в системе реабилитационной географии: от теории к практике: монография. Н. В. Белоусова. ТАЛКОМ, 2018. 344 с. (Last accessed: 25.08.2020)

25. Боголюбов В.С. Экономика туризма: Учеб. Экономика туризма: учебник. Издательство: Академия, 2005. 192 с. (Last accessed: 24.08.2020)

26. Бухалис Д.О. Лучшая практика в доступном туризме: Инклюзия, инвалидность, старение населения и туризм. Бристоль. 2012. 408 с. (Last accessed: 24.08.2020)

27. Заярнюк, А. В. Социальная защита уязвимых слоев населения: отечественный и зарубежный опыт. А. В. Заярнюк. Научные труды Кировоградского национального технического университета. Серия «Экономические науки». – Кировоград: КНТУ. – 2004. –Вып. 6. – С.132-135. (Last accessed: 30.08.2020)

28. Кравцов, В. С. Научно-методические основы реформирования рекреационной сферы: Научное издание. В.С. Швецов [и др.]. – Львов. НАН Украины. ИРД НАН Украины,1999. – 78 с. (Last accessed: 28.08.2020)

29. Машина Н.В, Россия без барьеров: туризм, доступный для всех – перспективы развития, экономическая выгода и социальная значимость. «Новый взгляд на Россию», 2015. (Last accessed: 28.08.2020)

30. Межова Л.А., Летин А.Л., Луговская Л.А. Теория и практика организации инклюзивного туризма в России и за рубежом. Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1. (Last accessed: 28.08.2020)

31. Логунова Н. А. Управление инновационным развитием предприятий круизного бизнеса. Экономика развития. 2013. № 2 (66). Стр. 95–99. (Last accessed: 01.09.2020)

32. Сигида, Е. А. Инвалидность и туризм: потребность и доступность : монография . Е. А. Сигида, И. Е. Лукьянова. – М. : ИН-ФРА-М, 2015. – 106 с. (Last accessed: 16.08.2020)

33. Чалдаева Д. А. Нигматьянова И. Г.ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ СОЦИАЛЬНОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ ИНВАЛИДОВ, 2010. 30с. (Last accessed: 29.08.2020)

34. Э. Микопулу, С. Дарси, И. Амброуз, Д. Бухалис (2015). Доступное будущее туризма: мир, в котором мы мечтаем жить, и возможности, которые мы надеемся получить. Journal of Tourism Futures, Vol. 1 Выпуск: 3, С. 179 - 188. (Last accessed: 28.08.2020)

Електронні ресурси

35. Accessibility—Navigating Singapore with ease. URL: https://www.visitsingapore.com/travel-guide-tips/getting-around/accessibility/ (Last accessed: 24.09.2020)

36. Accessible Guided Tours in Munich. URL: https://www.sagetraveling.com/munich-accessible-guided-tours (Last accessed: 15.09.2020)

37. Accessible Guided Tours in Paris. URL: https://www.sagetraveling.com/paris-accessible-guided-tours (Last accessed: 15.09.2020)

38. Accessible tourism. URL: https://www.unwto.org/accessibility (Last accessed: 19.09.2020)

39. Accessible tourism from Europe. URL: https://www.cbi.eu/market-information/tourism/accessible-tourism-europe (Last accessed: 28.09.2020)

40. Barcelona Disabled Access Review. URL: https://www.sagetraveling.com/barcelona-disabled-access (Last accessed: 30.08.2020)

41. ENAT - European Network for Accessible Tourism" – http://www.accessibletourism.org (Last accessed: 23.08.2020)

42. Essential Budapest Wheelchair Accessible Tour. URL: https://www.sagetraveling.com/essential-budapest-wheelchair-accessible-tour (Last accessed: 27.09.2020)

43. Essential Munich Wheelchair Accessible Walking Tour. URL: https://www.sagetraveling.com/essential-munich-wheelchair-accessible-walking-tour (Last accessed: 15.09.2020)

44. Euregio Maas-Rhein – Euregio Maas-Rijn – Euregio Meuse-Rhin. URL: https://portal.cor.europa.eu/egtc/CoRActivities/Pages/egtc-EMR.aspx (Last accessed: 15.09.2020)

45. Grab - Transport, Food Delivery, Payments> URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.grabtaxi.passenger&hl=en (last accessed: 15.10.2020)

46. Helsinki Accessible Tours & Excursions. URL: https://www.sagetraveling.com/helsinki-accessible-guided-tours (Last accessed: 19.09.2020)

47. Highlights of Barcelona Accessible Guided Tour. URL: https://www.sagetraveling.com/highlights-of-barcelona-accessible-guided-tour (Last accessed: 07.09.2020)

48. Highlights of Helsinki Accessible Cruise Excursion. URL: https://www.sagetraveling.com/highlights-of-helsinki-accessible-cruise-excursion (Last accessed: 10.09.2020)

49. Highlights of the 1st UNWTO Conference on Accessible Tourism in Europe, 2014. URL: https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284417902 (Last accessed: 30.08.2020)

50. Historic City of Ayutthaya. URL: https://whc.unesco.org/en/list/576/ (Last accessed: 17.09.2020)

51. HOTEL ILUNION VALENCIA 3. URL: https://www.ilunionhotels.co.uk/hotel-ilunion-valencia-3-in-valencia/ (Last accessed: 02.09.2020)

52. Ilunion Hotels. URL: https://www.ilunionhotels.co.uk/ (Last accessed: 02.09.2020)

53. Israel can be the world leader in digital accessibility. URL: https://www.jpost.com/israel-news/israel-can-be-the-world-leader-in-digital-accessibility-470683 (Last accessed: 18.09.2020)

54. Kerala Tourism earns a special mention by UNWTO for its Barrier-Free Tourism Project, 2020. URL: https://timesofindia.indiatimes.com/travel/destinations/kerala-tourism-earns-a-special-mention-by-unwto-for-its-barrier-free-tourism-project/as73584166.cms (Last accessed: 09.11.2020)

55. Israeli hotels ill-equipped to serve disabled guests. URL: https://turismoadaptado.wordpress.com/2012/08/10/israeli-hotels-ill-equipped-to-serve-disabled-guests/ (Last accessed: 17.09.2020)

56. Martin Heng.Tourism for All - Accessible Tourism and Livable Destinations. URL: https://www.trainingaid.org/course/tourism-all-accessible-tourism-and-livable-destinations (Last accessed: 20.09.2020)

57. Merlion Park. URL: https://www.visitsingapore.com/see-do-singapore/recreation-leisure/viewpoints/merlion-park/ (Last accessed: 24.09.2020)

58. Passeig de Gràcia в Барселоне, фотогид. URL: https://www.barcelona-tourist-guide.com/ru/albums-ru/passeig-gracia/index.html (Last accessed: 04.09.2020)

59. Principles of Tourism and Recreation. Patrycja Żegleń. University of Rzeszów, 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/300112829_Principles_of_Tourism_and_Recreation (Last accessed: 24.08.2020)

60. Private Accessible 2.5 hour Paris Guided Tour of Louvre. URL: https://www.accessibletravelsolutions.com/paris/private-accessible-guided-tour (Last accessed: 30.08.2020)

61. Sattahip. URL: https://www.expedia.com/Sattahip.dx6143350 (Last accessed: 17.09.2020)

62. SHARING THE WORLD FROM A WHEELCHAIR USER'S PERSPECTIVE. URL: https://curbfreewithcorylee.com/2019/06/17/guide-planning-accessible-travel-southeast-asia/ (Last accessed: 21.09.2020)

63. Singapore. URL: https://planetabled.com/experience/singapore (Last accessed: 25.09.2020)

64. Singapore Walking Tour Cityscapes. URL: https://www.getyourguide.com/activity/singapore-l170/singapore-walking-tour-cityscapes-t169381?utm_force=0 (Last accessed: 25.09.2020)

65. Smartrip – thoughtful tourism. URL: http://smartrip-israel.com/en/ (Last accessed: 19.09.2020)

66. Thailand's Highlights West to East for Blind Traveler. URL: https://www.accessible-thailandtours.com/blind-holiday-in-thailand (Last accessed: 24.09.2020)

67. The Full Accessible Paris Experience. URL: https://www.sagetraveling.com/the-full-accessible-paris-experience (Last accessed: 30.08.2020)

68. Travel to and from Israel reaches at an all-time high. 2019 URL: https://www.israel21c.org/travel-to-and-from-israel-is-at-an-all-time-high/ (Last accessed: 19.09.2020)

69. Turismo Accesible. URL: https://www.entornoturistico.com/que-es-el-turismo-accesible/ (Last accessed: 29.08.2020)

70. UNWTO recognises Kerala Tourism’s Barrier-Free Tourism Project, 2020. URL: https://www.hotelierindia.com/business/9675-unwto-recognises-kerala-tourisms-barrier-free-tourism-project (Last accessed: 10.11.2020)

71. Why are wheelchair-friendly travel options in Asia so lacking? Plus five accessible tourist attractions among region’s best. URL: https://www.scmp.com/lifestyle/travel-leisure/article/2143106/why-are-wheelchair-friendly-travel-options-asia-so-lacking (Last accessed: 13.09.2020)

72. Гельсінкі. URL: https://mandry.club/mista/gelsinki/URL: https://mandry.club/mista/gelsinki/ (Last accessed: 29.09.2020)

73. Межова Л.А, Летин А.Л, Луговская Л.А.ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ОРГАНИЗАЦИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМА В РОССИИ И ЗАРУБЕЖОМ, 2015. URL: https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17354 (Last accessed: 13.08.2020)

74. Маньшина Н. Россия без барьеров, или Перспективы развития туризма дляинвалидов. Сайт туристической компании «Санкуртур».– 2010. URL:http://sankurtur.ru/press/item/3000/ (Last accessed: 13.08.2020)

75. Площадь Вёрёшмарти в 2020 - 2021. URL: https://www.turizm.ru/hungry/budapest/places/ploshhad_vyoryoshmarti/ (Last accessed: 30.09.2020)

76. Рекреационный туризм и сервис для лиц с ограниченными возможностями здоров’я. Учебное пособие. С.Д. Галиуллина, О.С. Коган, И.Д. Тупиев, О.М. Иванова, Уфим. гос. ун-т экономики и сервиса. Уфа: УГУЭС, 2015 .— 68 с. URL: https://rucont.ru/efd/350681 (Last accessed: 24.08.2020)

77. Собор Святого Іштвана у Будапешті. URL: https://podorozhuy.com.ua/2019/11/01/st-stephens-basilica/ (Last accessed: 30.09.2020)

78. Угорський державний оперний театр. URL: http://turtrans.net.ua/ugorskij-derzhavnij-opernij-teatr/(Last accessed: 30.09.2020)

79. Что такое карта инвалидности ЕС?, 2019. URL: https://www.faro.fi/uutiset/chto-takoie-karta-invalidnosti-ies/ (Last accessed: 26.08.2020)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця. Основні країни, які приділяють увагу розвитку інклюзивного туризму

Назва країни	**Рівень безбар'єрного середовища**	**Види туризму**
Іспанія	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже на 90%	Гірськолижний, вітрильний, науково-пізнавальний, пляжний
Фінляндія	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже на 70%	Рейма Кантрі (сафарі на собаках, конях, чотириколісних мотоциклах, снігоходах (взимку), а також риболовля, веслування, плавання на плотах і лижі), гольф, керлінг
Греція	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже на 65%	Культурно-пізнавальний для незрячих
Угорщина	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже на 65%	Переважає культурно-пізнавальний, пляжний, лікувально-оздоровчий
Чехія	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже	Культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий,

	на 95%	дотикові стежки в світ, івенттури (організація міжнародних фестивалей для людей з обмеженими можливостями), гірськолижний, скутерний, інтелектуальний
Німеччина	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже на 95%	Культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий
Франція	Адаптовані всі елементи туристичної інфраструктури майже на 85%	Культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, гірськолижний, скутерний
Великобританія	Адаптовані всі елементи майже на 85%	Культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, інтелектуальний

Джерело [73]

Додаток 2

Система принципів універсального дизайну «доступно та зручно для всіх»

Ці принципи лягли в основу системи інклюзивного туризму європейського, азійського і американського туристичних регіонів

Джерело[74]

Додаток З

Підйомник для інвалідних візків

Завдяки даному оснащенню в транспортних засобах, особи з обмеженими можливостями можуть легко подорожувати по місту.

Джерело [65]

Додаток 4

Основні фактори, які сприяють адаптації осіб з інвалідністю при використанні інклюзивного туризму

Джерело [31]

Додаток 5

Барселона доступна для осіб з інвалідністю

Барселона є найкращим вибором для відпочинку особам з інвалідністю. Місто облаштоване під потреби людей даної категорії. Доступ до транспорту – не є проблемою для осіб з особливими потребами.

Джерело [40]

Додаток 6

Доступний Париж

Париж також є чудовим місцем для відпочинку особам з інвалідністю. Французький туризм адаптований під потреби людей даної категорії. Водночас місто наділене значною кількістю висококваліфікованими гідами, які мають досвід роботи з особами з інвалідністю.

Джерело [37]

Додаток 7

«Grab»

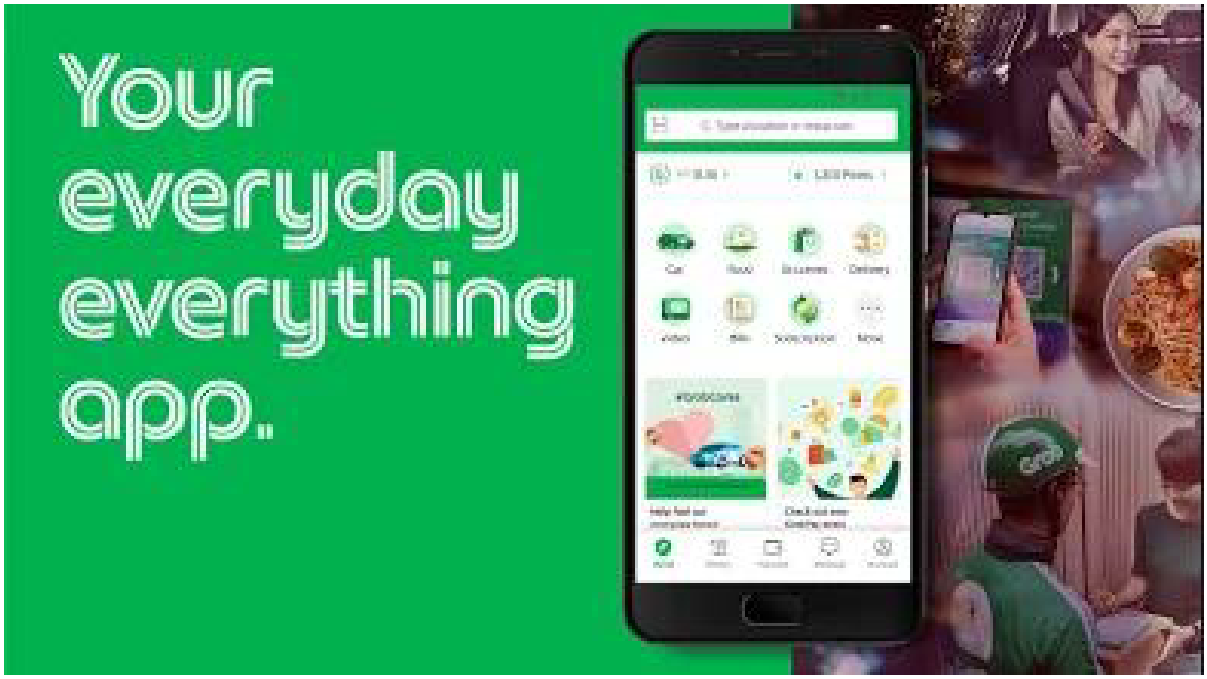

Цей мобільний додаток спрощує подорож для осіб похилого віку та людей з інвалідністю.

Джерело [45]

Додаток 8

Парк Мерліон

Цей парк захоплює своїм видом і змушує туристів, відвідати дану атракцію. Особи з особливими потребами мають змогу пересуватись на візках, або електроскутерах.

Джерело [64]

Додаток 9

Масада

Дана архітектурна споруда призначена також для туристів з особливими потребами. Є спеціальні майданчики, облаштовані спеціальними доріжками виключно для осіб даної категорії

Джерело [68]

Додаток 10

«Elephants world»

Відвідуючі туристи з інвалідністю мають змогу познайомитись зі слонами даного заповідника. Вони можуть погодувати слонів екзотичними фруктами, поспостерігати за життям тварин, які постраждали від браконьєрської діяльності.

Джерело [66]